

POTENCJAŁ ROLNICTWA WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO W ŚWIETLE WYNIKÓW POWSZECHNEGO SPISU ROLNEGO 2020

Województwo
Kujawsko-Pomorskie

Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania
Przestrzennego i Regionalnego we Włocławku

Potencjał rolnictwa województwa kujawsko-pomorskiego w świetle wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2020

Autor:

Magdalena Antkowiak-Dubińska

Bydgoszcz 2023

Spis treści

1	Wprowadzenie.....	3
2	Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2020	3
2.1	Użytki rolne.....	3
2.2	Użytkowanie gruntów.....	4
2.3	Liczba i struktura obszarowa gospodarstw rolnych	5
2.4	Wielkość ekonomiczna gospodarstw rolnych	6
2.5	Gospodarstwa prowadzące sprzedaż	7
2.6	Zasoby i nakłady pracy.....	7
2.7	Ciągniki rolnicze	8
2.8	Zużycie nawozów	8
2.9	Produkcja roślinna	8
2.9.1	Struktura zasiewów	8
2.9.2	Powierzchnia zasiewów głównych gatunków upraw	9
2.9.2.1	Zboża.....	9
2.9.2.2	Rzepak i rzepik	10
2.9.2.3	Buraki cukrowe	10
2.9.2.4	Warzywa gruntowe.....	10
2.9.2.5	Ziemniaki.....	11
2.10	Produkcja zwierzęca	11
2.10.1	Trzoda chlewna.....	11
2.10.2	Bydło.....	12
2.10.3	Drób.....	13
3	Podsumowanie	13
4	Załączniki graficzne - mapy	14
	Spis map.....	66

1 Wprowadzenie

Rolnictwo jest jedną z najważniejszych dziedzin gospodarki województwa kujawsko-pomorskiego, wyraźnie wyróżniającą region w skali kraju. Jego znaczenie podkreślone zostało w Strategii rozwoju województwa (*Strategia Przyspieszenia 2030+*), gdzie dedykowano mu jeden z celów operacyjnych w ramach celu 3. *Konkurencyjna gospodarka*. Cel ten wskazuje na wysokie aspiracje regionu w zakresie unowocześnienia rolnictwa i dalszego rozwoju jego możliwości produkcyjnych.

Głównym źródłem informacji na temat sytuacji rolnictwa (m.in. w zakresie użytkowania ziemi, struktury agrarnej, nakładów pracy czy wielkości produkcji roślinnej i zwierzęcej), istotnych dla podejmowania strategicznych decyzji w jego obszarze, są powszechne spisy rolne.

Ostatnie tego rodzaju badanie odbywało się w Polsce w okresie od 1 września do 30 listopada 2020 r. i dotyczyło stanu na 1 czerwca 2020 r.¹ (podobnie jak w pozostałych krajach członkowskich Unii Europejskiej). Powszechny Spis Rolny 2020 (PSR 2020) przeprowadzony został na podstawie europejskich² oraz krajowych³ uregulowań prawnych i obejmował gospodarstwa rolne osób fizycznych (gospodarstwa indywidualne), osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, które 1 czerwca 2020 r. prowadziły działalność rolniczą.

Celem opracowania jest analiza wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2020 pozwalająca na ukazanie obrazu rolnictwa w województwie kujawsko-pomorskim i wskazanie jego znaczenia dla zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego kraju. Punktem wyjścia dla niniejszej pracy była przygotowana w 2022 r. przez KPBPPiR analiza wstępnych wyników PSR 2020⁴.

W opracowaniu wykorzystano dane ostateczne PSR 2020⁵, które w stosunku do danych wstępnych są rozszerzone zarówno ze względu na zakres tematyczny, jak i przestrzenny (publikowane są nie tylko w przekroju kraju, województw i powiatów ale częściowo także gmin). Na ich podstawie przygotowano zestaw map tematycznych i scharakteryzowano potencjał produkcyjny (żywielski) regionu, określono zróżnicowania wewnętrzne (na poziomie powiatów i gmin)⁶ oraz pozycję województwa na tle pozostałych regionów w kraju.

Należy zwrócić uwagę, że ze względu na długi okres, jaki upłynął od przeprowadzenia PSR 2020 do publikacji jego wyników⁷, sytuacja w zakresie pewnych zagadnień mogła się już zmienić. Mimo to dane spisowe stanowią obecnie najpełniejsze i najbardziej aktualne źródło informacji na temat rolnictwa, a ze względu na dostępność i szeroki zakres wykorzystywane będą w analizach regionalnych w kolejnych latach.

2 Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2020

2.1 Użytki rolne

Potencjał żywielski rolnictwa w województwie kujawsko-pomorskim wynika między innymi ze znacznego zasobu ziemi, będącej jednym z podstawowych czynników produkcji rolnej. Kujawsko-pomorskie

¹ 1.06.2020 r. to dzień referencyjny spisu

² ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2018/1091 z dnia 18 lipca 2018 r. w sprawie zintegrowanych statystyk dotyczących gospodarstw rolnych oraz uchylenia rozporządzeń (WE) nr 1166/2008 i (UE) nr 1337/2011

³ Ustawa z dnia 31 lipca 2019 r. o powszechnym spisie rolnym w 2020 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 1728, z 2020 r. poz. 1486)

⁴ Analiza wyników Powszechnego Spisu Rolnego (na podstawie danych wstępnych); Bydgoszcz 2022

⁵ Wyniki ostateczne publikowane są według siedziby użytkownika lub siedziby gospodarstwa, co w przypadku analiz zróżnicowań przestrzennych wiąże się z pewną nieprecyzyjnością – miejsce zamieszkania użytkownika lub siedziba gospodarstwa nie jest jednoznaczne z miejscem lokalizacji produkcji

⁶ Z analiz wyłączono miasta na prawach powiatu, w których funkcja rolnicza jest znikoma, i które nie odgrywają znaczącej roli w produkcji roślinnej i zwierzęcej regionu.

⁷ Według ramowego harmonogramu udostępniania informacji wynikowych PSR 2020, <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/powszechny-spis-rolny-2020/>, dostęp z dnia 24.11.2022 r.

znalazło się wśród 6 regionów, w których w 2020 r. areał użytków rolnych (UR) przekraczał 1 mln ha. Według danych PSR 2020 powierzchnia użytków rolnych w regionie obejmowała 1 048,8 tys. ha (99,0% z nich to użytki rolne utrzymane w dobrej kulturze rolnej), co stanowiło 7,0% krajowego areału i dawało tym samym 6. pozycję wśród wszystkich województw. Większym zasobem użytków rolnych dysponowały tylko duże województwa (o znacznie większej niż kujawsko-pomorskie powierzchni ogółem) tj. mazowieckie (o 870,9 tys. ha), wielkopolskie (o 707,2 tys. ha), lubelskie (o 345,5 tys. ha), warmińsko-mazurskie (o 78,7 tys. ha) i podlaskie (o 52,6 tys. ha).

Cechą charakterystyczną regionu jest wysoki wskaźnik rolniczego wykorzystania gruntów. Udział użytków rolnych w powierzchni całkowitej województwa wynosi bowiem aż 58,4%, co jest wartością znacznie wyższą niż przeciętnie w kraju. Pod tym względem kujawsko-pomorskie zajmuje 2. pozycję ustępując nieznacznie województwu wielkopolskiemu (o 0,5 pkt. proc.). W pozostałych regionach odsetek ten kształtuje się na poziomie od 30,2% w województwie śląskim do 55,5% w województwie opolskim.

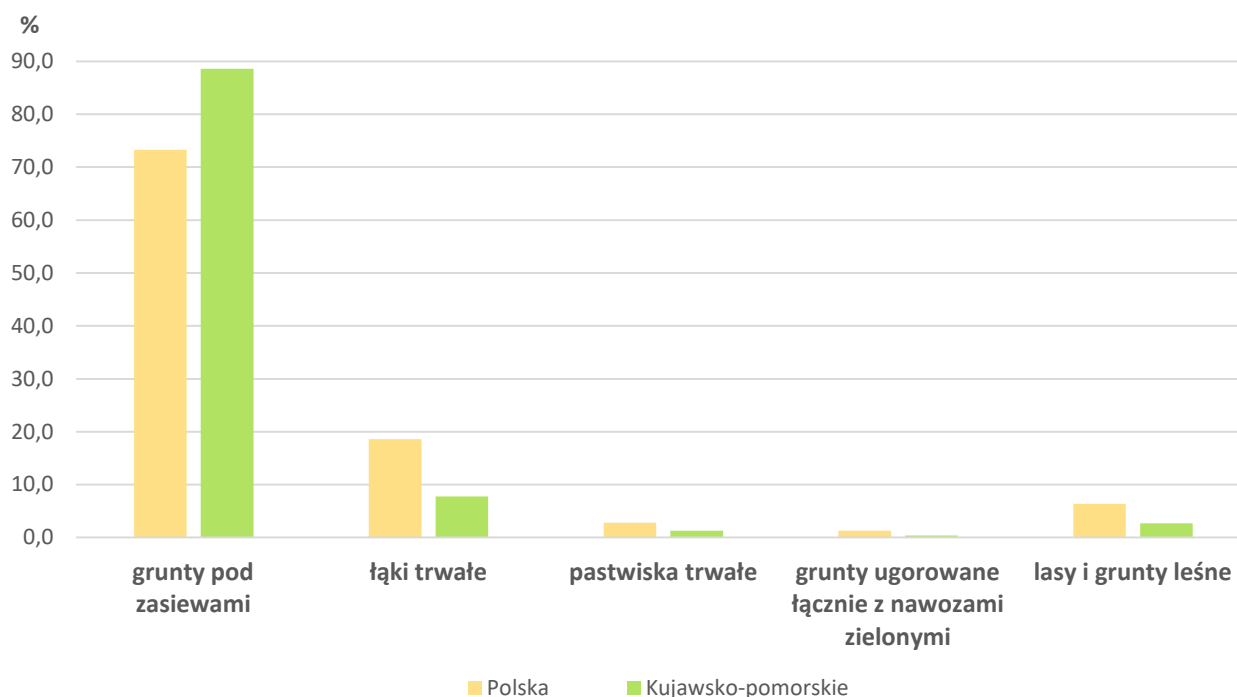
W obrębie województwa największym areałem użytków rolnych dysponują powiaty duże tj. włocławski (88,7 tys. ha) i inowrocławski (87,2 tys. ha), zajmujące pod tym względem także stosunkowo wysokie pozycje w kraju (odpowiednio 22. i 23. wśród powiatów ziemskich w Polsce). Najniższymi wielkościami natomiast, poniżej 41 tys. ha, charakteryzują się najmniejsze powiaty w regionie oraz cechujący się wysokim wskaźnikiem lesistości powiat tucholski.

2.2 Użytkowanie gruntów

Struktura użytków rolnych w województwie kujawsko-pomorskim, to struktura typowa dla regionów o bardzo dobrze rozwiniętym intensywnym rolnictwie, podobna do tej występującej np. w województwie wielkopolskim. W porównaniu do przeciętnych proporcji w Polsce wyróżnia się wyraźną dominacją gruntów pod zasiewami przy niskim udziale łąk i pastwisk trwałych oraz gruntów ugorowanych. W 2020 r. areał gruntów pod zasiewami obejmował w kujawsko-pomorskim 929,4 tys. ha (4. pozycja w kraju). Ich odsetek, stanowiący 88,6% użytków rolnych w regionie, jest jednym z najwyższych w kraju (dla Polski 73,3%; w tym zakresie kujawsko-pomorskie plasuje się na 2. pozycji za województwem opolskim - 90,3%). Pozostałe rodzaje użytkowania gruntów zajmują znacznie mniejszą powierzchnię. Łąki trwałe stanowiły 81,0 tys. ha (7,8% użytków rolnych w województwie; odsetek w Polsce wynosił 18,6%), a kolejne 14,1 tys. ha - pastwiska trwałe (1,3% użytków rolnych w województwie; odsetek w Polsce wynosił 2,8%). Najmniejszy areał, poniżej 5 tys. ha, zajmowały z kolei grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi (0,4% użytków rolnych w województwie; odsetek w Polsce wynosił 1,3%).

W zakresie struktury użytkowania gruntów widoczne są znaczne różnicowania między powiatami regionu. Powiaty inowrocławski i włocławski cechują się największym zasobem użytków rolnych pod zasiewami wynoszącym odpowiednio 79,7 tys. ha i 79,4 tys. ha. Wielkości te są także jednymi z najwyższych w kraju, dając wskazanym powiatom 8. i 9. lokatę wśród wszystkich powiatów ziemskich. Znaczny areał gruntów pod zasiewami, powyżej 60 tys. ha, notują również powiaty żniński, świecki i toruński (odpowiednio 32., 37. i 43. lokata wśród powiatów ziemskich w kraju). Najmniejszym zaś dysponuje powiat rypiński - 27,8 tys. ha (196. lokata w kraju). Warto zwrócić uwagę, że we wszystkich powiatach ziemskich w regionie udział gruntów pod zasiewami w powierzchni użytków rolnych jest wyższy niż przeciętnie w kraju (od 79,2% do 95,4%). Pod tym względem wyróżniają się zwłaszcza powiaty mogileński i radziejowski, gdzie odsetek ten przekracza 95,0% (odpowiednio 5. i 7. pozycja w kraju). Znacznie mniejszy areał (od 1,3 tys. ha do 10,5 tys. ha) i jednocześnie niższy udział w powierzchni użytków rolnych (od 2,9% do 15,9% - wyraźnie niższy niż przeciętnie w Polsce) zauważa się w przypadku łąk trwałych. Powiat nakielski, w którym notuje się największy w województwie obszar łąk trwałych plasuje się dopiero na 84. pozycji w kraju, a kolejny bydgoski na 164. pozycji. Z kolei powiaty o najwyższym, przekraczającym 15,0%, odsetku łąk trwałych, tj. nakielski i rypiński, zajmują jeszcze niższe pozycje - odpowiednio 168. i 173. wśród powiatów ziemskich w kraju.

Wykres 1. Struktura użytków rolnych w województwie kujawsko-pomorskim i w Polsce (%)

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS

2.3 Liczba i struktura obszarowa gospodarstw rolnych

Według danych PSR w 2020 r. w województwie kujawsko-pomorskim działało 59,7 tys. gospodarstw rolnych ogółem (z czego 99,3% to gospodarstwa indywidualne), co stanowi 4,5% wszystkich gospodarstw w kraju. Średnia powierzchnia gospodarstwa wynosiła 18,9 ha. Choć była aż o 6,3 ha wyższa niż przeciętnie w kraju, to dawała województwu dopiero 6. pozycję wśród wszystkich regionów. W kujawsko-pomorskim, podobnie jak w innych województwach, zauważalna jest pozytywna z punktu widzenia konkurencyjności gospodarstw tendencja zmniejszania liczby gospodarstw rolnych (w stosunku do 2010 r. o 13,1%) przy jednoczesnym wzroście ich średniej powierzchni (w stosunku do 2010 r. o 33,1%).

Województwo kujawsko-pomorskie cechuje się korzystną na tle kraju strukturą obszarową gospodarstw rolnych o czym świadczy zarówno wysoki odsetek gospodarstw o areale 15ha i więcej, jak i dość niski odsetek gospodarstw małych o powierzchni poniżej 5 ha. Liczebność gospodarstw większych obszarowo, tj. gospodarstw o powierzchni 15 ha i więcej, w ostatnich latach wzrastała (co jest trendem ogólnokrajowym), dzięki czemu odsetek tej grupy gospodarstw osiągnął 31,0% (dla Polski 16,1%). Jest to jedna z najwyższych wartości w kraju (3. pozycja za województwami warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim). W dyspozycji tej grupy gospodarstw znajduje się 76,5% użytków rolnych. Jak wskazują dane PSR 2020 nadal największą liczebność notuje się w przypadku gospodarstw małych tj. gospodarstw o areale poniżej 5 ha. Mimo to ich udział w strukturze gospodarstw, wynoszący 33,4%, stanowi jedną z najniższych wartości w kraju (dla Polski 52,0%; w województwach podkarpackim i małopolskim ok. 80%).

Region jest zróżnicowany wewnętrznie zarówno pod względem liczby, jak i struktury obszarowej gospodarstw. Największą liczebność gospodarstw rolnych wykazują powiaty wschodniej części województwa. W tym zakresie wyróżnia się przede wszystkim powiat włocławski, gdzie funkcjonowało aż 6,5 tys. gospodarstw. Są to jednak gospodarstwa o niższej niż przeciętnie w regionie średniej powierzchni (o 4,1 ha). Największą średnią powierzchnią i jednocześnie najkorzystniejszą strukturą obszarową gospodarstw cechują się powiaty zachodniej części województwa tj. żniński, nakielski i sępoleński. W powiatach tych przeciętny areal gospodarstwa przekracza 25 ha (w powiecie nakielskim osiągnął 29,2 ha, co dawało 1. pozycję w województwie i 26. pozycję wśród powiatów ziemskich w kraju). Najliczniejszą grupę gospodarstw natomiast stanowią tu gospodarstwa o areale 15 ha i więcej. Ich odsetek kształtuje się na poziomie od 41,6% do 43,8%.

Niskim w odniesieniu do innych powiatów w kraju, nie przekraczającym 30%, udziałem gospodarstw najmniejszych (o powierzchni do 5 ha) poza powiatami nakielskim, sępoleńskim i znińskim wyróżniają się także powiaty południowej części regionu (mogileński, inowrocławski, radziejowski) oraz powiat chełmiński (w powiatach położonych w województwach podkarpackim czy małopolskim odsetek tej grupy gospodarstw osiąga nawet 90%).

2.4 Wielkość ekonomiczna gospodarstw rolnych

O konkurencyjności i rozwoju możliwości produkcyjnych gospodarstw rolnych świadczy nie tylko ich powierzchnia, ale przede wszystkim wielkość ekonomiczna. Wielkość ekonomiczna gospodarstwa to wyrażona w euro całkowita standardowa produkcja gospodarstwa rolnego⁸.

Gospodarstwami posiadającymi zdolności modernizacyjne i rozwojowe (tj. gospodarstwami osiągającymi nadwyżkę finansową umożliwiającą nie tylko odtwarzanie ale i inwestycje) są gospodarstwa duże. Do grupy tej zalicza się gospodarstwa o całkowitej standardowej produkcji na poziomie 100 tys. euro i więcej. Wyniki PSR 2020 wskazują, że w województwie kujawsko-pomorskim funkcjonowało ponad 3,8 tys. gospodarstw zaliczanych do tej klasy (9,1% gospodarstw tej wielkości w kraju). Region plasował się na 3. pozycji wśród wszystkich województw zarówno pod względem ich liczby (za wielkopolskim i mazowieckim, gdzie liczba gospodarstw dużych przekraczała 7,0 tys.), jak i ich udziału w ogólnej liczbie gospodarstw (razem z województwem wielkopolskim, a za województwami zachodniopomorskim i warmińsko-mazurskim, gdzie udział ten był wyższy o niespełna 1 pkt. proc.). Odsetek gospodarstw najsilniejszych ekonomicznie w strukturze wielkościowej gospodarstw osiągnął w kujawsko-pomorskim wartość 6,4%, był zatem dwukrotnie wyższy niż przeciętnie w kraju (wartość dla Polski wynosi 3,2%).

Do gospodarstw wykazujących potencjał rozwojowy zalicza się również gospodarstwa średnie i średnie małe tj. gospodarstwa, w których całkowita produkcja kształtuje się na poziomie 25 tys. euro i więcej⁹. W kujawsko-pomorskim grupa ta obejmowała 18,2 tys. gospodarstw (8,8% gospodarstw tej wielkości w kraju), zajmując tym samym 4. pozycję wśród wszystkich województw. Kujawsko-pomorskie to jedyny region, gdzie odsetek tej grupy gospodarstw przekracza 30% (1. pozycja w kraju) - jest jednocześnie prawie dwukrotnie wyższy niż przeciętnie w kraju (wartość dla Polski wynosi 15,7%).

Grupa gospodarstw najsłabszych ekonomicznie, tj. gospodarstw małych o całkowitej standardowej produkcji wynoszącej poniżej 2 tys. euro, liczyła natomiast 9,7 tys. (1,7% gospodarstw tej wielkości w kraju). Tym samym kujawsko-pomorskie znalazło się wśród 5 województw (obok pomorskiego, zachodniopomorskiego, lubuskiego i opolskiego) o najmniejszej liczbie gospodarstw tej klasy (poniżej 10 tys.). Region charakteryzuje się także najniższym w kraju udziałem gospodarstw małych w strukturze. W 2020 r. odsetek ten wynosił 16,3% (razem z województwem podlaskim są jedynymi regionami, w których udział gospodarstw najsłabszych ekonomicznie nie przekracza 20%).

Najkorzystniejszą strukturą gospodarstw wg wielkości ekonomicznej cechują się powiaty inowrocławski oraz zniński, które należą do grupy zaledwie 19. powiatów w kraju, gdzie odsetek gospodarstw dużych (o produkcji na poziomie 100 tys. euro i więcej) przekracza 10% (zajmują odpowiednio 8. i 14. pozycję wśród powiatów ziemskich w kraju). Powiaty te wyróżniają się również wysokim, bo ponad 40%, udziałem gospodarstw o produkcji wynoszącej 25 tys. euro lub więcej (5. i 9. pozycja pod tym względem w kraju). Istotnym jest również fakt, iż we wszystkich powiatach województwa odsetek gospodarstw małych (o produkcji poniżej 2 tys. euro) nie osiągnął 25% (najwyższy w powiecie tucholskim - 24,9% a najniższy w powiatach chełmińskim, radziejowskim i inowrocławskim - od 10,2% do 12,0%).

⁸ Wg definicji GUS standardowa produkcja (SP) oznacza „wartość produkcji odpowiadającej przeciętnej sytuacji w danym regionie. Obliczana jako średnia z pięciu lat wartość produkcji z określonej działalności rolniczej (roślinnej i zwierzęcej).” Natomiast całkowita standardowa produkcja gospodarstwa rolnego (GSP) definiowana jest jako „suma wartości uzyskanych dla każdej działalności rolniczej prowadzonej w gospodarstwie przez przemnożenie współczynników SP dla danej działalności przez liczbę hektarów lub liczbę zwierząt”.

⁹ Należy podkreślić, że wielkość gospodarstwa, która zapewnia uzyskanie dochodu na poziomie umożliwiającym inwestowanie stale wzrasta. Wynika to ze zmian w otoczeniu gospodarczym, które skutkują wzrostem kosztów gospodarowania.

2.5 Gospodarstwa prowadzące sprzedaż

Rolnictwo w województwie kujawsko-pomorskim cechuje się wysoką towarowością. Zdecydowana większość gospodarstw w województwie prowadzi sprzedaż własnych produktów rolnych. Wyniki PSR 2020 pokazują, że kujawsko-pomorskie jest regionem o najwyższym odsetku gospodarstw produkujących na rynek (w tym wyłącznie na sprzedaż) wynoszącym 87,0% (dla Polski 70,8%). Wartość ta jest zbliżona do notowanej w województwie wielkopolskim (2. pozycja w kraju) i dwukrotnie wyższa niż w województwach małopolskim i podkarpackim (15. i 16. pozycja w kraju). Warto dodać, że w żadnym z powiatów kujawsko-pomorskiego udział gospodarstw prowadzących sprzedaż własnych produktów nie był niższy niż 75%. Pod tym względem wyróżnia się zwłaszcza powiat radziejowski, gdzie udział ten osiągnął najwyższą wartość wśród powiatów ziemskich w kraju - 95,7%. W kolejnych pięciu powiatach tj. aleksandrowskim, mogileńskim, sępoleńskim, brodnickim i golubsko-dobrzyńskim, był wyższy od 90%.

Jednocześnie w kujawsko-pomorskim tylko 7,0% gospodarstw indywidualnych produkuje głównie (lub wyłącznie) na samozaopatrzenie (w Polsce 15,8%). Odsetek ten jest najniższym w kraju (kilkukrotnie niższym niż w województwach na południu Polski - śląskim, małopolskim czy podkarpackim). Wśród powiatów regionu udział gospodarstw, których końcowa produkcja rolnicza przeznaczona była głównie (w tym wyłącznie) na samozaopatrzenie kształtował się w przedziale od 4,6% w powiecie żnińskim do 10,5% w powiecie tucholskim. Wartości te są w skali kraju stosunkowo niskie (w powiatach województwa podkarpackiego przekraczały nawet 50%).

2.6 Zasoby i nakłady pracy

Zasoby pracy jakimi dysponuje rolnictwo w regionie (ich wielkość i jakość) istotnie wpływają na możliwości jego rozwoju. Według danych PSR 2020 w okresie 12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny spisu (1 czerwca 2020 r.) w województwie kujawsko-pomorskim w gospodarstwach rolnych pracowało 122,7 tys. osób (w różnym wymiarze czasu pracy). Liczba ta obejmuje nie tylko osoby na stałe zatrudnione w rolnictwie, ale wszystkie, które włożyły nawet minimalny wkład pracy w produkcję rolniczą gospodarstwa. Dotyczy zatem użytkowników gospodarstwa, członków ich rodzin, stałych pracowników najemnych oraz pracowników angażowanych do pracy w gospodarstwie rolnym dorywczo w zależności od potrzeb.

Kujawsko-pomorskie zalicza się do regionów o stosunkowo niskim wskaźniku zasobów siły roboczej, tj. liczby pracujących na 100 ha UR, wynoszącym 11,7 osoby/100 ha UR (dla Polski 18,3/100 ha UR). Większą wartość dla analizy czynnika pracy w rolnictwie mają jednak nakłady pracy wyrażone w rocznych jednostkach pracy (AWU)¹⁰ będących ekwiwalentem pełnego etatu. W skali kraju kujawsko-pomorskie cechuje się niskim wskaźnikiem nakładów pracy poniesionych na produkcję rolniczą w przeliczeniu na 100 ha UR. Jego wartość wynosiła w 2020 r. 7,5 AWU/100 ha UR (w Polsce 9,5 AWU/100 ha UR). Niskie wartości wymienionych wskaźników są charakterystyczne dla regionów o wysokiej produktywności pracy.

Kujawsko-pomorskie cechuje się stosunkowo dobrą na tle innych regionów strukturą wiekową osób kierujących gospodarstwem rolnym, co jest szczególnie istotne w kontekście zauważalnych w kraju problemów z przekazywaniem gospodarstw następcom (i ich przewidywanym pogłębieniem). W województwie kujawsko-pomorskim wśród osób kierujących gospodarstwem rolnym notuje się najwyższy w kraju, wynoszący 24,9%, odsetek osób w wieku poniżej 40 lat (zbliżony do wartości w województwie wielkopolskim; dla Polski 20,9%) i jednocześnie najniższy, wynoszący 8,6%, odsetek osób w wieku powyżej 60 lat (w pozostałych regionach od 10,6 do nawet 21,0%; dla Polski 13,9%). Warto zwrócić także uwagę, że w kujawsko-pomorskim ponad połowa osób kierujących gospodarstwami rolnymi (52,8%; 1. pozycja w kraju) posiada kierunkowe wykształcenie rolnicze lub kurs rolniczy (w pozostałych regionach od 31,0% do 51,1%; dla Polski 40,4%).

¹⁰ Według definicji GUS roczna jednostka pracy (AWU - Annual Work Unit) to „umowna jednostka nakładów pracy w rolnictwie, oznaczająca ekwiwalent pełnego etatu. Jest obliczana przez podzielenie liczby godzin przepracowanych w ciągu roku przez roczną liczbę godzin odpowiadającą pełnemu etatowi. W Polsce jako ekwiwalent pełnego etatu przyjęto 2120 godzin pracy w roku, tzn. 265 dni roboczych po 8 godzin pracy dziennie.”

2.7 Ciągniki rolnicze

Poziom umaszynowania gospodarstw w województwie kujawsko-pomorskim jest jednym z najwyższych w kraju. Świadczy o tym m.in. wysoki odsetek gospodarstw rolnych użytkujących ciągniki rolnicze oraz niski areał UR przypadających na 1 ciągnik. W 2020 r. udział gospodarstw rolnych korzystających z ciągnika wyniósł 72,4% (dla Polski 67,0%), co pod tym względem dawało województwu 1. pozycję w kraju. Jednocześnie w regionie notuje się stosunkowo niską powierzchnię UR przypadającą na 1 ciągnik, nie przekraczającą 15 ha. Na poziomie powiatów najlepszą sytuacją w tym zakresie wyróżnia się powiat radziejowski, gdzie notuje się zarówno najwyższy w regionie udział gospodarstw posiadających ciągnik (81,4%; 3. pozycja wśród powiatów ziemskich w kraju), jak i najmniejszy areał UR przypadający na 1 ciągnik (9,3 ha; taka sama wartość w powiecie aleksandrowskim).

Kujawsko-pomorskie cechuje się także korzystną sytuacją w zakresie parametrów technicznych posiadanych ciągników. Jest bowiem jednym z regionów, w których ponad 1/3 ciągników to ciągniki o dużej mocy tj. 60 kW i więcej (dla Polski 22,8%). Jednocześnie odsetek ciągników najmniejszych tj. poniżej 15 kW wynoszący 1,4% jest najniższym w kraju (dla Polski 2,6%).

2.8 Zużycie nawozów

W województwie kujawsko-pomorskim notuje się bardzo wysoki poziom nawożenia mineralnego. Fakt ten z jednej strony traktować można jako wyraz znacznej intensywności rolnictwa, z drugiej zaś jako istotne zagrożenie dla środowiska (zwłaszcza dla wód). W 2020 r. aż 86,3% gospodarstw rolnych w regionie stosowało nawozy mineralne (ogółem azotowe, fosforowe i potasowe). Łącznie wykorzystaly one 180,4 tys. ton tego rodzaju nawozów, co stanowiło 9,2% krajowego zużycia. Kujawsko-pomorskie plasuje się na 2. pozycji w kraju (za województwem opolskim) pod względem wielkości dawki nawożenia w przeliczeniu na 1 ha UR. W 2020 r. została ona określona na poziomie 172,0 kg czystego składnika i była tym samym o ponad 40 kg wyższa niż przeciętnie w Polsce (130,5 kg/1 ha UR).

Wielkość nawożenia w odniesieniu do powierzchni UR jest zróżnicowana wewnątrzregionalnie. Wynosi od 131,1 kg/1 ha UR w powiecie tucholskim (148. pozycja wśród powiatów ziemskich w kraju) do ponad 200 kg/1 ha UR w powiatach chełmińskim i grudziądzkim (odpowiednio 5. i 7. pozycja).

2.9 Produkcja roślinna

2.9.1 Struktura zasiewów

Województwo kujawsko-pomorskie cechuje się zróżnicowaną strukturą upraw. Choć dominują w niej, podobnie jak w pozostałych regionach, zboża z 65,1% udziałem w powierzchni zasiewów ogółem (wobec 68,1% dla Polski), to ich odsetek jest na tle kraju stosunkowo niski (5. pozycja wśród wszystkich województw licząc od wartości najniższych). Ważnymi pozycjami w strukturze upraw regionu są rzepak i rzepik oraz buraki cukrowe obejmujące odpowiednio 9,6% i 5,7% powierzchni zasiewów (w żadnym z województw odsetek buraków nie był tak wysoki – w kolejnym wielkopolskim wynosił jedynie 3,8%). Mniejszy udział w strukturze dotyczy warzyw gruntowych oraz ziemniaków stanowiących odpowiednio 2,8% oraz 2,1% powierzchni zasiewów w regionie (odsetek zanotowany w przypadku warzyw gruntowych był prawie dwukrotnie wyższy niż przeciętnie w kraju).

W większości powiatów województwa struktura zasiewów opiera się na dwóch lub trzech rodzajach upraw. Do powiatów o wyraźnym ukierunkowaniu na produkcję zbóż (powyżej 60%) oraz rzepaku i rzepiku (powyżej 10%) przy niewielkim (często nie przekraczającym 1%) udziale pozostałych upraw zaliczyć można brodnicki, bydgoski, grudziądzki, rypiński, świecki czy tucholski. Podobnie jest w powiecie sępoleńskim, jednak tutaj stosunkowo wysoki odsetek notują również ziemniaki (zdecydowanie najwyższy w regionie – 4,1%). Powiatami, w przypadku których ważną pozycję w strukturze zasiewów, poza zbożem oraz rzepakiem i rzepikiem, stanowią buraki cukrowe są z kolei golubsko-dobrzyński, mogileński, nakielski, wąbrzeski czy żniński. W obrębie regionu wyróżnić można obszary o wyraźnie odmiennych niż przeciętnie w województwie proporcjach upraw jak powiaty inowrocławski czy radziejowski. Wyróżnią się one szczególnie wysokim

udziałem warzyw gruntowych wynoszącym odpowiednio 12,4% i 7,1% (przy niskim - nie przekraczającym 60% udziale zbóż), co wskazuje na ich pewną specjalizację w zakresie tego rodzaju upraw.

Tabela 1 Struktura zasiewów (%)					
Jednostka	Udział wybranych upraw w powierzchni zasiewów ogółem (%)				
	zboża razem	rzepak i rzepik	buraki cukrowe	warzywa gruntowe	ziemniaki
POLSKA	68,1	8,9	2,2	1,5	2,1
WOJ. KUJAWSKO-POMORSKIE	65,1	9,6	5,7	2,8	2,1
pow. aleksandrowski	65,2	6,0	7,8	5,3	3,7
pow. brodnicki	65,9	10,0	3,2	0,3	1,5
pow. bydgoski	68,8	15,3	3,4	0,8	0,7
pow. chełmiński	64,2	12,7	7,9	4,5	3,0
pow. golubsko-dobrzyński	67,6	7,8	7,8	0,5	1,5
pow. grudziądzki	62,1	19,7	4,4	0,6	0,4
pow. inowrocławski	58,9	5,1	8,3	12,4	3,4
pow. lipnowski	65,4	6,4	2,8	2,6	2,0
pow. mogileński	62,6	10,7	9,3	2,6	2,9
pow. nakielski	60,8	10,3	11,1	0,3	2,0
pow. radziejowski	59,7	4,0	6,1	7,1	1,4
pow. rypiński	64,1	3,6	0,0	0,4	1,1
pow. sępoleński	67,2	12,8	0,0	0,3	4,1
pow. świecki	74,6	10,2	0,9	0,7	0,9
pow. toruński	66,0	8,3	8,2	2,2	1,6
pow. tucholski	69,1	11,7	0,0	0,6	2,0
pow. wąbrzeski	70,3	10,4	5,6	0,1	0,9
pow. włocławski	64,0	8,6	6,0	3,9	3,0
pow. żniński	66,7	9,6	7,1	0,6	3,0

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS

2.9.2 Powierzchnia zasiewów głównych gatunków upraw

Wyniki PSR 2020 wskazują na istotne znaczenie województwa kujawsko-pomorskiego w krajowej produkcji roślinnej. Fakt ten potwierdzają wysokie pozycje regionu w zakresie powierzchni upraw: zbóż (4. pozycja w kraju), rzepaku i rzepiku (5. pozycja w kraju), buraków cukrowych (2. pozycja w kraju), warzyw gruntowych (1. pozycja w kraju) i ziemniaków (4. pozycja w kraju).

2.9.2.1 Zboża

Największą powierzchnię zasiewów w województwie obejmują zboża. Ich areal wynosił w 2020 r. 605,3 tys. ha (w tym 473,7 tys. ha to zboża podstawowe z mieszankami zbożowym), co stanowiło 8,1% krajowej powierzchni zbóż. Kujawsko-pomorskie zalicza się tym samym do regionów o największym obszarze upraw tego gatunku w kraju (obok województwa lubelskiego oraz znacznie większych województw tj. mazowieckiego i wielkopolskiego). Należy jednak zwrócić uwagę, na wyraźny dystans między kujawsko-pomorskim a plasującym się na 1. pozycji województwem wielkopolskim, gdzie areal zbóż jest o ponad 400 tys. ha większy.

Zboża uprawiane są we wszystkich powiatach w regionie na obszarze co najmniej 17,8 tys. ha. Największym arealem charakteryzują się powiaty duże dysponujące znacznymi zasobami gruntów rolnych jak włocławski (49,8 tys.) i inowrocławski (46,9 tys. ha). Zajmują one pod tym względem wysokie pozycje w kraju - odpowiednio 11. i 19. wśród wszystkich powiatów ziemskich. Powierzchnią zbóż przekraczającą 40,0 tys. ha charakteryzują się również powiaty świecki i żniński (odpowiednio 27. i 32. pozycja wśród powiatów ziemskich w kraju). Na poziomie gmin z kolei wyróżnia się gmina Koronowo, w której aż 13,6 tys. ha gruntów przeznaczonych jest pod uprawę zbóż, co daje pod tym względem 4. pozycję wśród wszystkich gmin w kraju.

Poza gminą Koronowo w grupie 50 gmin w Polsce o najwyższej powierzchni uprawy zbóż znalazły się również gminy Żnin, Mogilno, Kruszwica, Kcynia i Pruszcz (9,3-9,8 tys. ha).

2.9.2.2 Rzepak i rzepik

Województwo kujawsko-pomorskie należy do grupy regionów (obok lubelskiego, dolnośląskiego, warmińsko-mazurskiego i wielkopolskiego), na które przypada ponad 50% krajowej powierzchni zasiewów rzepaku i rzepiku. W 2020 r. uprawa tych gatunków w województwie obejmowała 88,9 tys. ha gruntów, co stanowiło 9,1% areалу w Polsce. Wielkość ta jest o ok. 40 tys. ha mniejsza niż w wyróżniających się pod względem powierzchni uprawy rzepaku i rzepiku województwach lubelskim oraz dolnośląskim (1. i 2. pozycja w kraju) i kształtuje się na bardzo zbliżonym poziomie jak w województwach warmińsko-mazurskim i wielkopolskim.

W obrębie województwa kujawsko-pomorskiego największym arealem rzepaku i rzepiku, wynoszącym 9,8 tys. ha, charakteryzuje się powiat grudziądzki (11,0% areалу w regionie). Zajmujący pod tym względem wysoką 16. pozycję wśród powiatów ziemskich w kraju. W pierwszej 50. powiatów o największych zasiewach rzepaku i rzepiku znalazły się także powiaty bydgoski i włocławski (odpowiednio 7,4 tys. ha i 6,7 tys. ha). Znaczną powierzchnię upraw tego gatunku, przekraczającą 5,0 tys. ha, zanotowano również w powiatach świeckim, żnińskim, nakielskim, brodnickim i sępoleńskim (pozycje między 56. a 73. wśród powiatów ziemskich w kraju). Na poziomie gmin natomiast wyraźnie wyróżnia się gmina Koronowo, która podobnie jak w przypadku zbóż plasuje się na 4. pozycji wśród gmin w kraju, z powierzchnią uprawy rzepaku i rzepiku na poziomie 4,4 tys. ha. (tak wysoka pozycja Koronowa jest wypadkową znacznego zasobu gruntów oraz struktury zasiewów ukierunkowanej przede wszystkim na zboża oraz rzepak i rzepik). Wysoką 13. pozycję zajmuje także gmina Łasin, gdzie uprawiane jest 3,4 tys. ha tych roślin.

2.9.2.3 Buraki cukrowe

Województwo kujawsko-pomorskie wyróżnia się na tle kraju pod względem powierzchni uprawy buraków cukrowych. Jest bowiem jednym z dwóch regionów, obok województwa wielkopolskiego, w których przekracza ona 50 tys. ha (w pozostałych województwach kształtuje się na poziomie poniżej 36 tys. ha). W 2020 r. powierzchnia zasiewów buraków cukrowych wynosiła w kujawsko-pomorskim 52,9 tys. ha, co oznacza, że znajdowało się tutaj aż 21,5% krajowego areálu upraw tego gatunku.

Największe obszary gruntów przeznaczone zostały pod uprawę buraków cukrowych w powiatach inowrocławskim (6,6 tys. ha; 12,5% areálu w regionie) oraz nakielskim (5,9 tys. ha; 11,2% areálu w regionie). Powiaty te wyróżniają się pod tym względem nie tylko w województwie, ale również w kraju - plasując się odpowiednio na 2. i 5. pozycji wśród wszystkich powiatów ziemskich. W pierwszej 50. powiatów o największych zasiewach buraków cukrowych w kraju znalazły się również powiaty włocławski, toruński, żniński, mogileński, golubsko-dobrzyński, radziejowski, chełmiński, aleksandrowski, grudziądzki i wąbrzeski. Cechowały się one jednak znacznym zróżnicowaniem areálu upraw tego gatunku od 1,9 tys. ha w powiecie wąbrzeskim po 4,8 tys. ha w powiecie włocławskim. Na poziomie gmin natomiast uwagę zwraca zwłaszcza gmina Kruszwica, która pod względem obszaru upraw buraków cukrowych plasowała się na 2. miejscu wśród gmin w kraju (2,0 tys. ha). Znacznym arealem zasiewów tego gatunku (przekraczającym 1,5 tys. ha) i jednocześnie wysokimi lokatami w kraju (między 6. a 12.) cechowały się również gminy Mogilno, Chełmża, Żnin, Mrocza oraz Kcynia.

2.9.2.4 Warzywa gruntowe

Kujawsko-pomorskie odgrywa w skali kraju bardzo istotną rolę w produkcji warzyw gruntowych. Warzywa gruntowe uprawiane są tutaj na 26,1 tys. ha, co stanowi 15,5% krajowego areálu. Powierzchnia ta jest największą w kraju i znacznie przewyższa obszary przeznaczone pod tego rodzaju produkcję w pozostałych regionach. W plasujących się na 2. pozycji województwach wielkopolskim i mazowieckim powierzchnia uprawy warzyw gruntowych jest aż o 5,9 tys. ha mniejsza niż w kujawsko-pomorskim (dla pozostałych regionów różnica ta wynosi od 10,3 tys. ha do nawet 24,4 tys. ha).

Znaczna część areálu warzyw gruntowych regionu, tj. 38,0%, skoncentrowana jest w powiecie inowrocławskim. Powiat ten wyróżnia się pod względem uprawy warzyw gruntowych nie tylko w regionie, ale także w kraju. Powierzchnia zasiewów tego rodzaju wynosi tu 9,9 tys. ha (1. pozycja wśród wszystkich

powiatów ziemskich w kraju), zatem więcej niż np. w całym województwie pomorskim czy warmińsko-mazurskim (w 9 województwach areał warzyw gruntowych jest mniejszy niż w powiecie inowrocławskim). Znacznym areałem uprawy warzyw gruntowych cechują się również powiaty radziejowski i wrocławski (3,1 tys. ha - 3,4 tys. ha; odpowiednio 7. i 8. pozycja wśród powiatów ziemskich w kraju) oraz aleksandrowski, chełmiński, lipnowski, toruński i mogileński (1,1-1,8 tys. ha; między 20. a 38. pozycją wśród powiatów ziemskich w kraju). Wyraźnym ukierunkowaniem na produkcję warzyw gruntowych cechuje się większość gmin powiatu inowrocławskiego. Gmina Kruszwica pod względem powierzchni warzyw gruntowych plasuje się na 1. miejscu w kraju. Bardzo wysokie lokaty w tym zakresie zajmują również gminy Dąbrowa Biskupia (5. pozycja), gmina wiejska Inowrocław (9. pozycja), Gniewkowo (12. pozycja) i Rojewo (24. pozycja). Wśród gmin spoza powiatu inowrocławskiego wyróżniają się gmina wiejska Radziejów i gmin Unistaw (13. i 17. pozycja w kraju).

2.9.2.5 Ziemniaki

Powierzchnia uprawy ziemniaków w kujawsko-pomorskim jest na tle kraju stosunkowo wysoka. Według PSR 2020 wynosiła 19,7 tys. ha., była zatem ponad 3-krotnie wyższa niż np. w województwach warmińsko-mazurskim czy opolskim i ponad 7-krotnie wyższa niż w województwie lubuskim. Kujawsko-pomorskie traci jednak, między 5,6 tys. ha a 11,4 tys. ha, do regionów o największych areałach tego rodzaju upraw tj. wielkopolskiego, łódzkiego i mazowieckiego.

Powiaty województwa są bardzo zróżnicowane pod względem wielkości obszaru przeznaczonego pod uprawę ziemniaków. Areał tego gatunku kształtuje się na poziomie od poniżej 0,3 tys. ha w powiatach wąbrzeskim, rypińskim i grudziądzkim do ponad 2,3 tys. ha w powiatach inowrocławskim i wrocławskim (w powiecie inowrocławskim jest większy niż w całym województwie lubuskim). Powiaty inowrocławski, wrocławski, zniński i sępoleński lokują się wśród 30. powiatów ziemskich w kraju o największej powierzchni uprawy ziemniaków (odpowiednio 10., 16., 23. i 29. pozycja). Na poziomie gmin natomiast wyróżniają się Mogilno, Kruszwica, Kamień Krajeński i Papowo Biskupie, gdzie areał tego gatunku przekraczał 0,6 tys. ha (pozycje między 36. a 50. wśród gmin w kraju).

2.10 Produkcja zwierzęca

Województwo kujawsko-pomorskie ma znaczący udział w krajowej wielkości pogłowia głównych gatunków zwierząt gospodarskich. W 2020 r. zajmowało 4. pozycję wśród wszystkich regionów zarówno pod względem liczebności trzody chlewnej, jak i bydła oraz 6. pozycję pod względem liczebności drobiu. Ponadto charakteryzowało się wyraźnie wyższą niż przeciętnie w kraju obsadą zwierząt gospodarskich na 100 ha UR, plasując się pod tym względem na 3. miejscu w Polsce w przypadku trzody chlewnej i 4. miejscu w przypadku bydła.

2.10.1 Trzoda chlewna

Województwo kujawsko-pomorskie cechuje się nadal wysokim na tle kraju udziałem gospodarstw rolnych utrzymujących trzodę chlewną. W 2020 r. ich odsetek wyniósł 16,9% (dla Polski 6,5%) i była to 2. najwyższa wartość za województwem wielkopolskim (18,7%).

Kujawsko-pomorskie jest jednym z czterech województw (obok wielkopolskiego, mazowieckiego i łódzkiego), w których skupia się krajowy chów trzody chlewnej (łącznie ponad 60% krajowego pogłowia). Liczebność świń w 2020 r. wynosiła w regionie 1 229,1 tys. szt., co stanowiło 11,8% krajowego pogłowia. Wielkość ta kształtuje się na podobnym poziomie jak w województwach łódzkim oraz mazowieckim. Jest jednak ponad dwukrotnie niższa niż w wyróżniającym się pod tym względem województwie wielkopolskim (1. pozycja w kraju). Na specjalizację regionu w zakresie chowu trzody chlewnej wskazuje nie tylko liczebność pogłowia, ale także wysoka na tle kraju obsada zwierząt na 100 ha UR. W kujawsko-pomorskim kształtowała się ona na poziomie 117,2 szt./100 ha UR (dla Polski 74,6 szt./100 ha UR). Wyższe wartości zanotowano tylko w województwach wielkopolskim i łódzkim (odpowiednio o 52,0 i 13,3 szt./100 ha UR).

Produkcja trzody chlewnej w regionie nie jest rozmieszczona równomiernie. Najwięcej świń utrzymują gospodarstwa w powiecie znińskim, który ma kluczowe znaczenie nie tylko dla regionalnej, ale także krajowej produkcji. Pogłowie liczy tu 198,6 tys. sztuk (16,2% pogłowia w województwie; 5. pozycja wśród powiatów ziemskich w kraju), zatem więcej niż w całym województwie małopolskim, podkarpackim czy lubuskim. W

powiecie żnińskim notuje się jednocześnie najwyższą obsadę trzody chlewnej na 100 ha UR w regionie wynoszącą 299,1 szt./100 ha UR (9. pozycja wśród powiatów ziemskich w kraju). Drugim w kolejności powiatem specjalizującym się w chowie świń jest powiat brodnicki. Powiat ten cechuje się liczebnością pogłównia na poziomie 125,9 tys. szt. (16. pozycja wśród powiatów ziemskich w kraju) i wysoką, wynoszącą 208,2 szt./100 ha UR, obsadą zwierząt (26. pozycja wśród powiatów ziemskich w kraju). Pogłowie trzody chlewnej przekraczające 100 tys. sztuk zanotowano również w powiatach świeckim i inowrocławskim (odpowiednio 19. i 20. pozycja wśród wszystkich powiatów ziemskich w kraju). Warto zwrócić także uwagę na powiat golubsko-dobrzyński. Pogłowie świń nie było tu tak liczne jak w wymienionych powyżej powiatach (86,9 tys. szt.), ale zagęszczenie zwierząt kształtowało się na wysokim poziomie - 197,4 tys. szt./100 ha UR (3. pozycja w regionie i 28. pozycja wśród powiatów ziemskich w kraju).

Analizując wielkość pogłównia wśród gmin regionu, zauważyć można wyraźną dominację gmin położonych w powiecie żnińskim zwłaszcza Janowiec Wielkopolski oraz Żnin, gdzie utrzymywanych było odpowiednio 70,5 tys. i 58,4 tys. sztuk świń (13. i 22. pozycja w kraju). Wysoką liczebnością trzody chlewnej, przekraczającą 30,0 tys. sztuk (pozycje między 40. a 64. w kraju), cechowały się także gminy Dąbrowa Biskupia, Rogowo (powiat żniński), Jeżewo oraz Łasin. Wymienione powyżej gminy - Jeżewo oraz Janowiec Wielkopolski wyróżniają się także wysoką, kilkukrotnie wyższą niż przeciętnie w regionie, obsadą zwierząt na 100 ha UR wynoszącą odpowiednio 801,4 szt./100 ha UR (13. pozycja w kraju) oraz 602,2 szt./100 ha UR (20. pozycja w kraju).

2.10.2 Bydło

Według PSR 2020 aż 28,1% gospodarstw rolnych w województwie kujawsko-pomorskim utrzymywało bydło. Odsetek ten jest jednym z wyższych w kraju (3. pozycja za województwami podlaskim i warmińsko-mazurskim) i znacznie przekracza wartość dla Polski wynoszącą 20,8%.

Większość krajowej produkcji skoncentrowana jest w województwach, w których liczebność tego gatunku przekracza 1 mln sztuk tj. mazowieckim, wielkopolskim i podlaskim (łącznie 52,2% krajowego pogłównia). W kujawsko-pomorskim stado bydła jest około dwukrotnie mniejsze. W 2020 r. obejmowało 503,2 tys. sztuk (była to najwyższa wartość spośród 13. pozostałych regionów w Polsce), co stanowiło 8,0% krajowego pogłównia. Podobną sytuację notuje się również w przypadku zagęszczenia zwierząt na 100 ha UR. Najwyższą obsadą bydła cechują się województwa mazowieckie, wielkopolskie i podlaskie (60,6-94,3 szt./100 ha UR). W kujawsko-pomorskim kształtowała się ona na poziomie 48,0 szt./100 ha UR (dla Polski 42,2 szt./100 ha UR) (była to najwyższa wartość spośród 13. pozostałych regionów w Polsce).

Specjalizacja w zakresie chowu bydła charakterystyczna jest dla wybranych części kraju. Liczebność pogłównia na poziomie powyżej 30,0 tys. sztuk notowana jest tylko w 68 powiatach ziemskich w Polsce. Do grupy tej zalicza się 8 powiatów z województwa kujawsko-pomorskiego (brodnicki, radziejowski, nakielski, żniński, włocławski, lipnowski, rypiński i inowrocławski). Najlicniejszym stadem bydła w regionie, obejmującym 46,3 tys. sztuk, wyróżnia się powiat brodnicki (9,2% pogłównia w regionie; 36. pozycja wśród powiatów ziemskich w kraju). Powiat ten cechuje się także wysoką obsadą zwierząt tego gatunku na 100 ha UR wynoszącą 76,6 szt./100 ha UR (29. pozycja w kraju). Powiatami o zaawansowanej specjalizacji w zakresie chowu bydła są także radziejowski oraz rypiński. Choć liczebność stada kształtuje tu się na niższym poziomie niż w powiecie brodnickim (37,7 tys. sztuk w radziejowskim i 31,4 tys. sztuk w rypińskim), to w odniesieniu do powierzchni UR daje wysoką obsadę zwierząt tego gatunku wynoszącą 75,5 szt./100 ha UR w powiecie radziejowskim (30. pozycja w kraju) i 89,5 szt./100 ha UR w powiecie rypińskim (1. pozycja w regionie i 19. pozycja w kraju). Powiat rypiński cechuje się ponadto najwyższym w województwie, tj. 38,6%, odsetkiem gospodarstw utrzymujących bydło.

Na poziomie gmin natomiast pod względem liczebności pogłównia wyróżnia się przede wszystkim gmina Żnin, gdzie w 2020 r. utrzymywanych było 11,8 tys. sztuk bydła (83. pozycja w kraju). Pogłowie na poziomie powyżej 10,0 tys. sztuk zanotowano także w 4 gminach położonych w powiatach radziejowskim (Piotrków Kujawski i Osiecin) oraz nakielskim (Szubin i Kcynia). Największym zagęszczeniem zwierząt, między 117,4 a 121,7 szt./100 ha UR, cechowały się z kolei łącznie 3 gminy z powiatów brodnickiego (Świedziebna i Osiek) oraz rypińskiego (Skrwilno).

2.10.3 Drób

Liczebność drobiu w województwie kujawsko-pomorskim wynosiła 12 301,1 tys. sztuk (z czego 92,4% to drób kurzy), co stanowiło 5,4% krajowego pogłowia. Była to co prawda wielkość prawie 4-krotnie mniejsza niż w wyróżniających się pod tym względem województwach mazowieckim i wielkopolskim, ale jednocześnie ponad 2. krotnie wyższa niż w województwach podkarpackim, opolskim czy małopolskim.

Najwięcej drobiu, powyżej 1,6 mln sztuk, utrzymywane jest w powiatach bydgoskim i aleksandrowskim, które w tym zakresie plasują się odpowiednio na 34. i 36. pozycji wśród powiatów ziemskich w kraju. Pozostałe powiaty, w których liczebność drobiu przekraczała 1 mln sztuk (radziejowski, lipnowski, inowrocławski i mogileński), plasowały się między 49. a 59. lokatą w kraju. Warto dodać, że w przypadku wspomnianego powiatu bydgoskiego ponad 76% drobiu (co stanowiło jednocześnie 10% pogłowia regionu) skupione było w jednej gminie – była to gmina Solec Kujawski (1 263,0 tys. szt.) zajmująca 1. pozycję w regionie i 21. pozycję wśród gmin w kraju. Kolejnymi gminami o stosunkowo wysokiej na tle województwa liczebności drobiu są Osiećciny (39. lokata w kraju) oraz Strzelno (52. lokata w kraju).

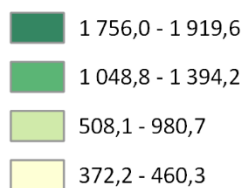
3 Podsumowanie

- Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2020 potwierdzają, że województwo kujawsko-pomorskie należy do regionów o wysokich możliwościach produkcyjnych, a tym samym istotnym znaczeniu dla zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego kraju. Na potencjał ten wpływają m.in. znaczny areal użytków rolnych (nieproporcjonalnie duży w porównaniu z powierzchnią całkowitą województwa), korzystana struktura gospodarstw (zarówno pod względem ich powierzchni jak i wielkości ekonomicznej) cechująca się wysokim udziałem gospodarstw posiadających potencjał dla inwestycji i rozwoju czy stosunkowo wysoka wydajność pracy, na którą składają się niskie nakłady pracy ludzkiej i wysoki stopień umaszynowania.
- Mimo dobrej w skali kraju struktury agrarnej najliczniejszą grupą gospodarstw w regionie pozostają gospodarstwa małe o powierzchni poniżej 5 ha. Szansą dla poprawy opłacalności produkcji w gospodarstwach małych i średnich jest skracanie łańcuchów dostaw i wykorzystanie wytwarzanej przez nie żywności na potrzeby rynku lokalnego, a w przypadku gospodarstw o niekorzystnych warunkach gospodarowania także przestawianie z produkcji konwencjonalnej na produkcję ekologiczną.
- Rolnictwo w województwie kujawsko-pomorskim, to rolnictwo intensywne o wysokim stopniu towarowości (wyraźna większość gospodarstw sprzedaje na rynek wytworzone produkty rolne) oparte na dość zróżnicowanych kierunkach upraw i chowu zwierząt. Różnorodność ta jest korzystna ze względu na ograniczenie ryzyka produkcyjnego związanego z dynamicznymi zmianami na rynkach, ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi czy chorobami.
- Kujawsko-pomorskie wyróżnia się skalą produkcji rolniczej, co widoczne jest zarówno w zakresie produkcji roślinnej, jak i zwierzęcej. Plasuje się na czołowych pozycjach w kraju pod względem powierzchni podstawowych upraw tj. zbóż (4.), rzepaku i rzepiku (5.), buraków cukrowych (2.), warzyw gruntowych (1.) i ziemniaków (4.). Cechuje się jednocześnie ich znacznym udziałem w krajowym areale, co jest szczególnie widoczne w przypadku warzyw gruntowych oraz buraków cukrowych. Znaczna część całkowitej powierzchni tego rodzaju upraw (odpowiednio 15,5% i 21,5%) zlokalizowana jest w kujawsko-pomorskim. Województwo ma także znaczący udział w krajowej wielkości pogłowia głównych gatunków zwierząt gospodarskich. Pod względem liczebności trzody chlewnej i bydła zajmuje 4. pozycję wśród wszystkich regionów. W kujawsko-pomorskim utrzymywanych jest 11,8% krajowego pogłowia świń i 8,0% krajowego pogłowia bydła.
- W obrębie województwa widoczne jest wyraźne zróżnicowanie zarówno w zakresie zasobów gruntów rolnych, struktury wielkościowej gospodarstw (a co za tym idzie ich możliwości dochodowych) jak i struktury produkcji. Wynikają one z uwarunkowań przyrodniczych (m.in. różnorodności gleb) i społecznych (m. in. tradycji rolniczych). Rozwój rolnictwa w regionie powinien te różnice uwzględnić.

4 Załączniki graficzne - mapy

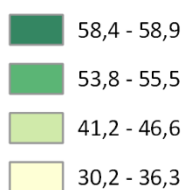

Powierzchnia użytków rolnych w 2020 r. (tys. ha)

Udział użytków rolnych w powierzchni ogółem w 2020 r. (%)

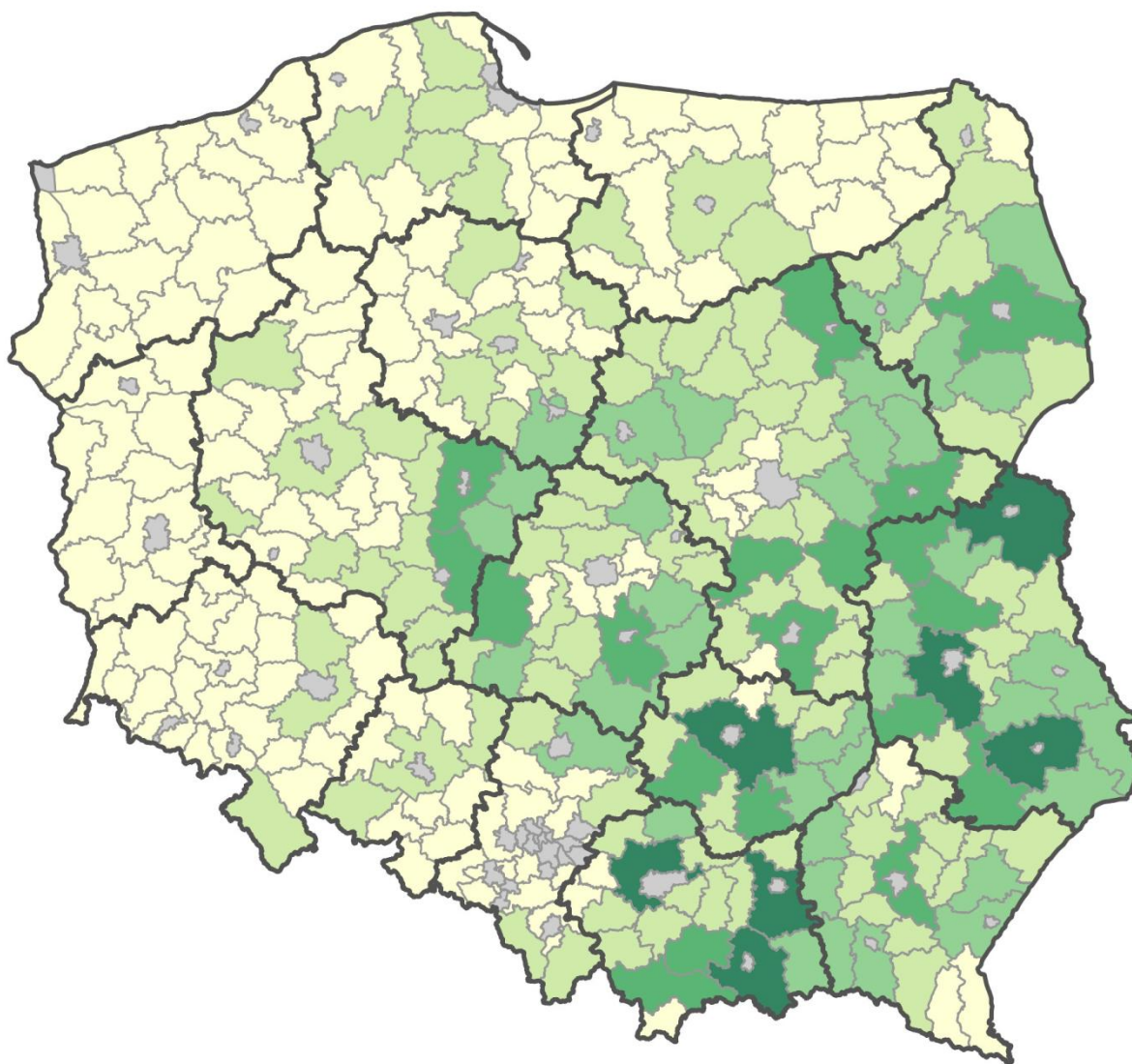

Mapa 3. Liczba gospodarstw rolnych w 2020 r. i ich zmiana w latach 2010-2020 wg województw (tys.)

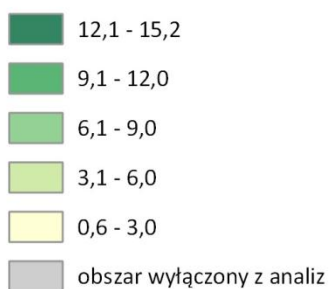

Liczba gospodarstw rolnych ogółem w 2020 r. (tys. gospodarstw)	Spadek liczby gospodarstw rolnych w latach 2010-2020 (tys. gospodarstw)
208,1	26,6 - 27,1
161,4	15,1 - 20,7
113,9 - 126,7	7,4 - 13,6
76,7 - 79,9	1,2 - 3,0
20,0 - 59,6	

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS oraz Powszechny Spis Rolny 2020. Charakterystyka gospodarstw domowych rolników na podstawie połączonych danych z PSR 2020 i NSP 2021

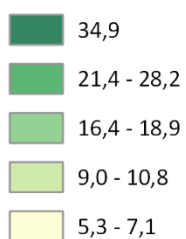

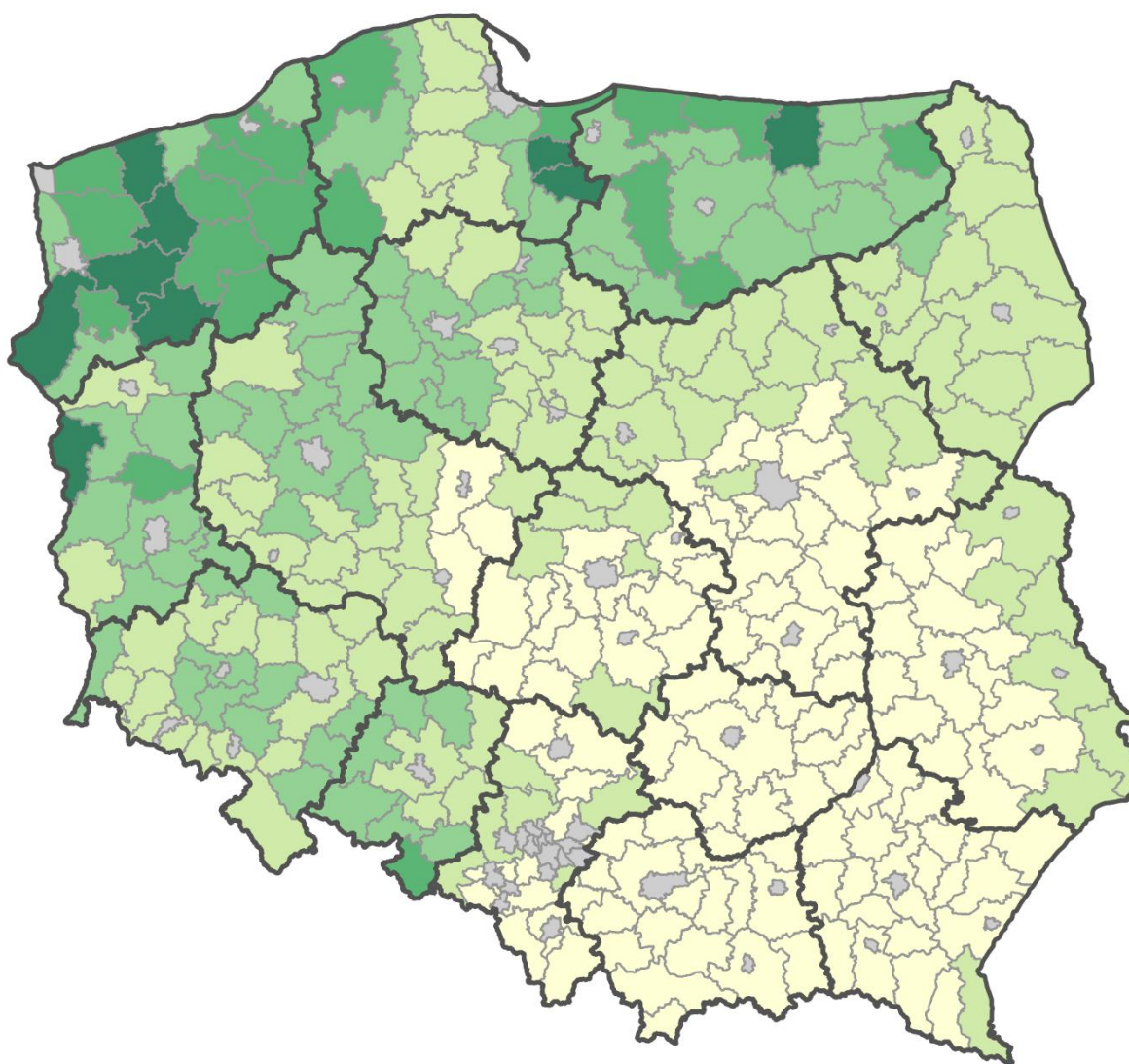
Liczba gospodarstw rolnych ogółem w 2020 r. (tys. gospodarstw)

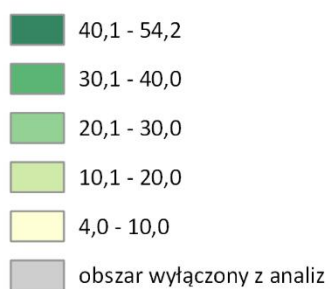

Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych w 2020 r. (ha)

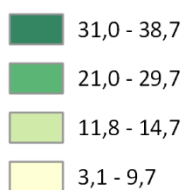

Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych w 2020 r. (ha)

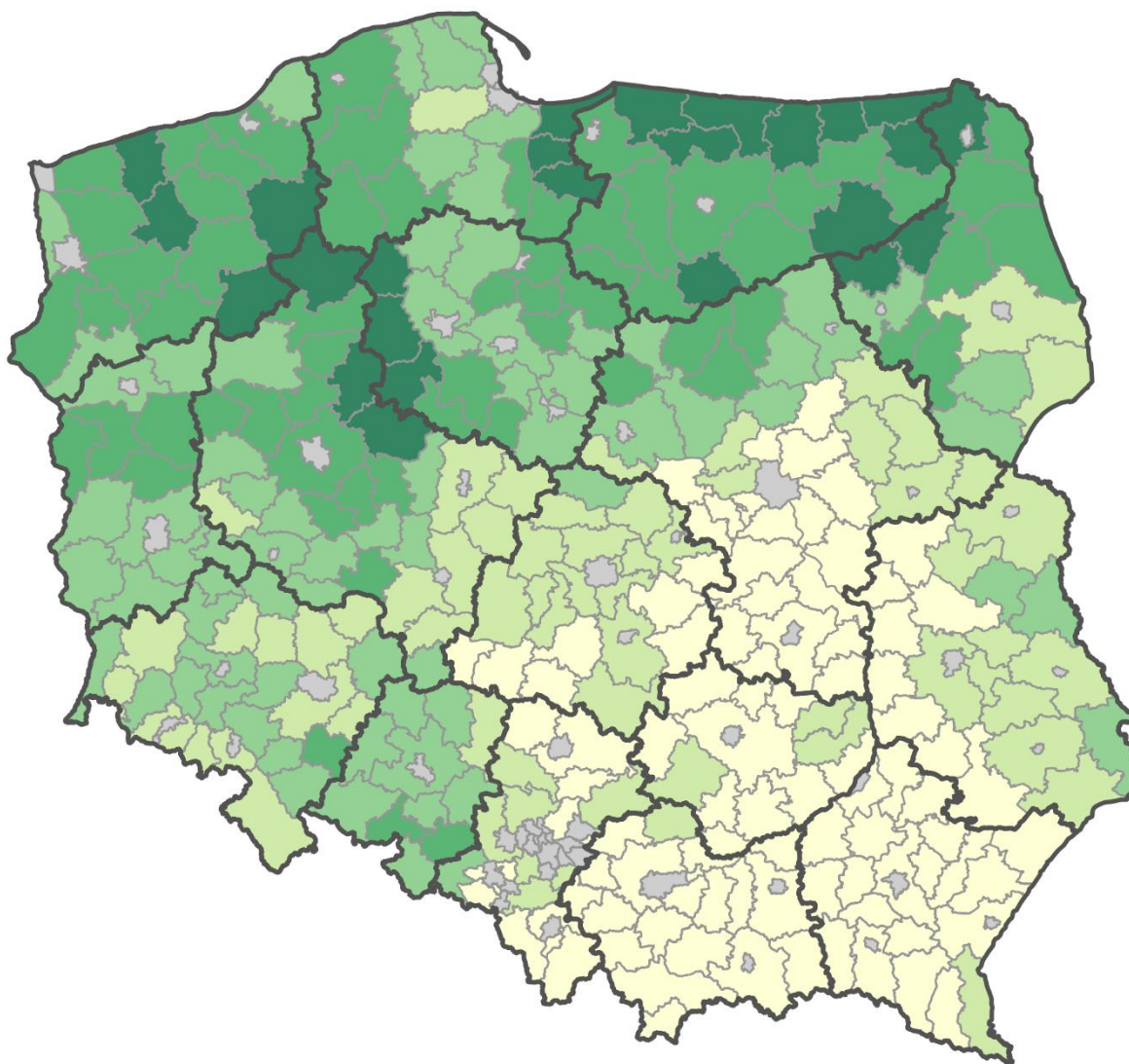

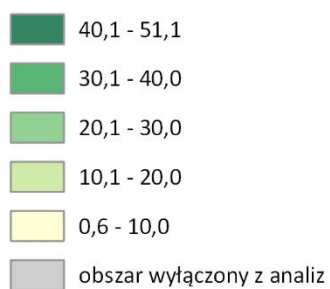
Udział gospodarstw dużych (15 ha i więcej) w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych w 2020 r. (%)

Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania
Przemysłowego i Regionalnego we Włocławku

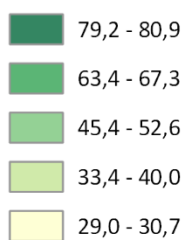

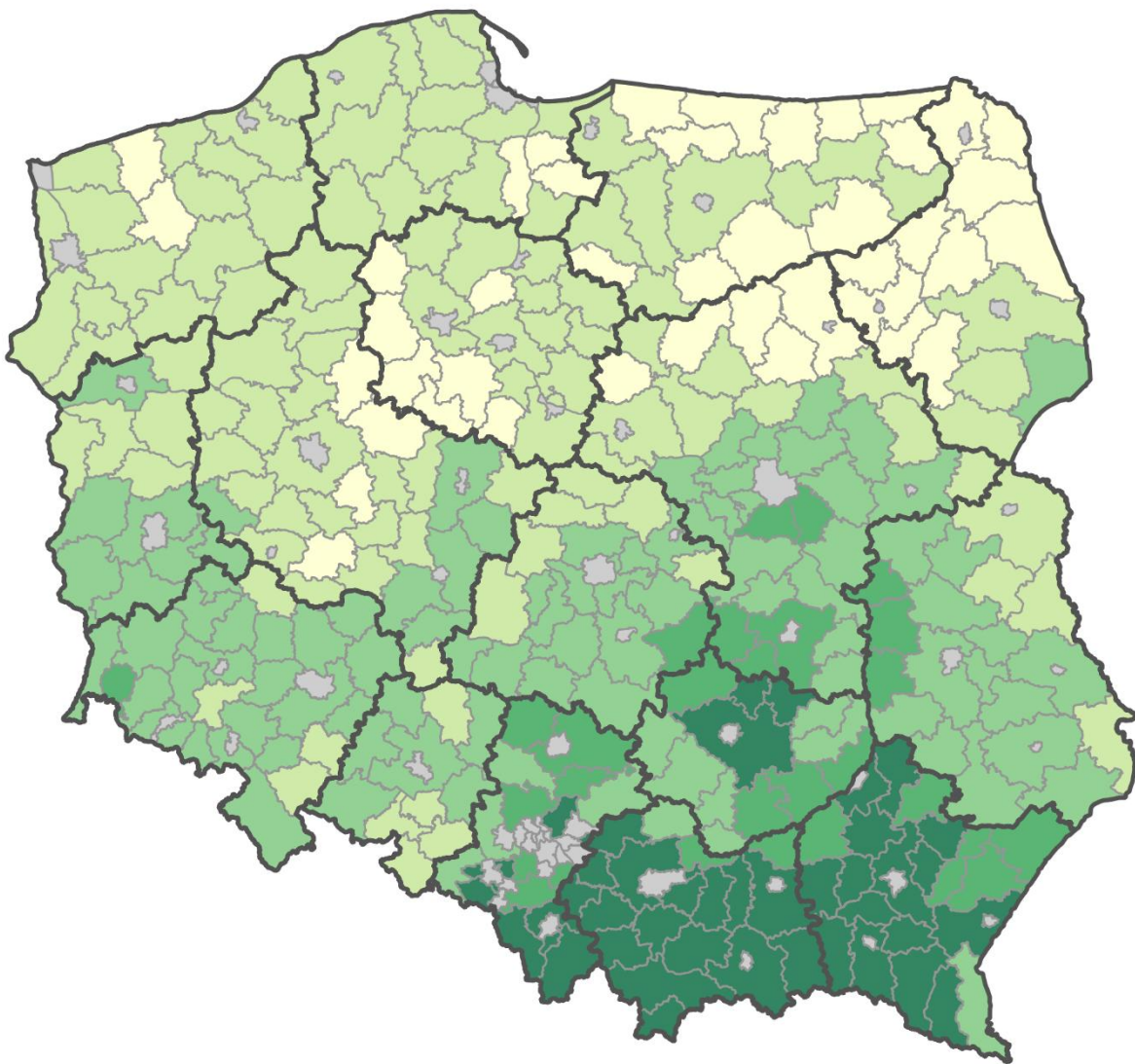
Udział gospodarstw dużych (15 ha i więcej) w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych w 2020 r. (%)

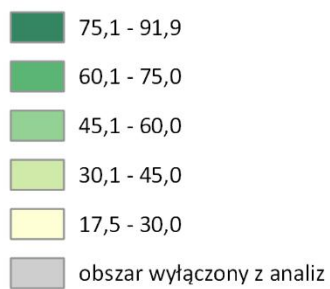

Udział gospodarstw małych (poniżej 5 ha) w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych w 2020 r. (%)

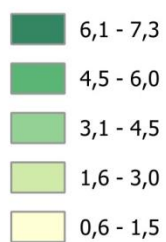

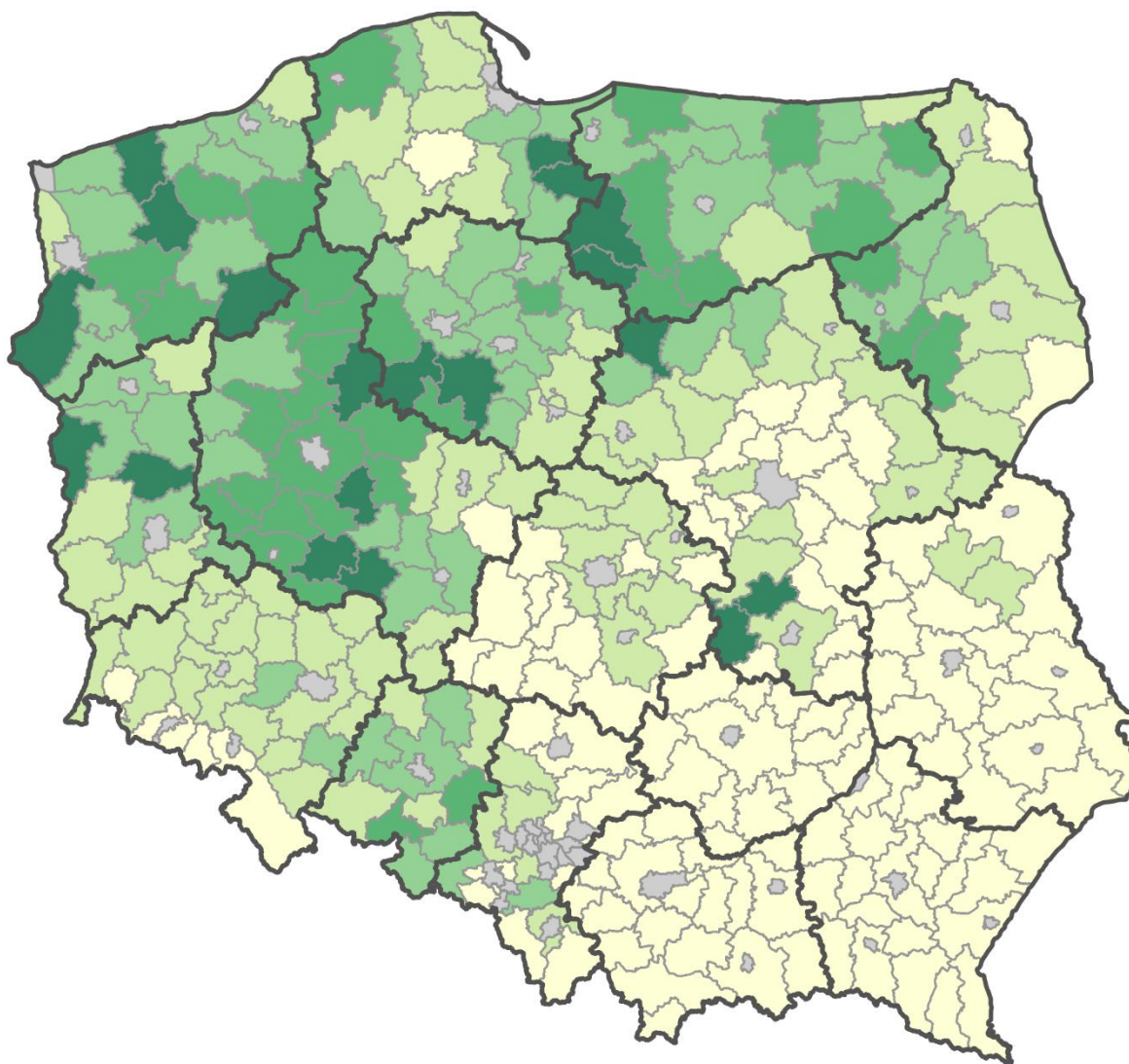
Udział gospodarstw małych (poniżej 5 ha) w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych w 2020 r. (%)

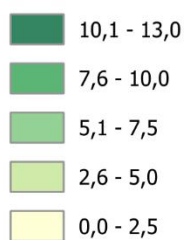

Udział gospodarstw rolnych o wielkości ekonomicznej co najmniej 100 tys. euro w liczbie gospodarstw ogółem w 2020 r. (%)

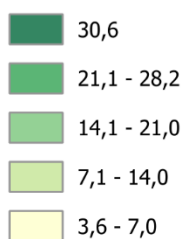

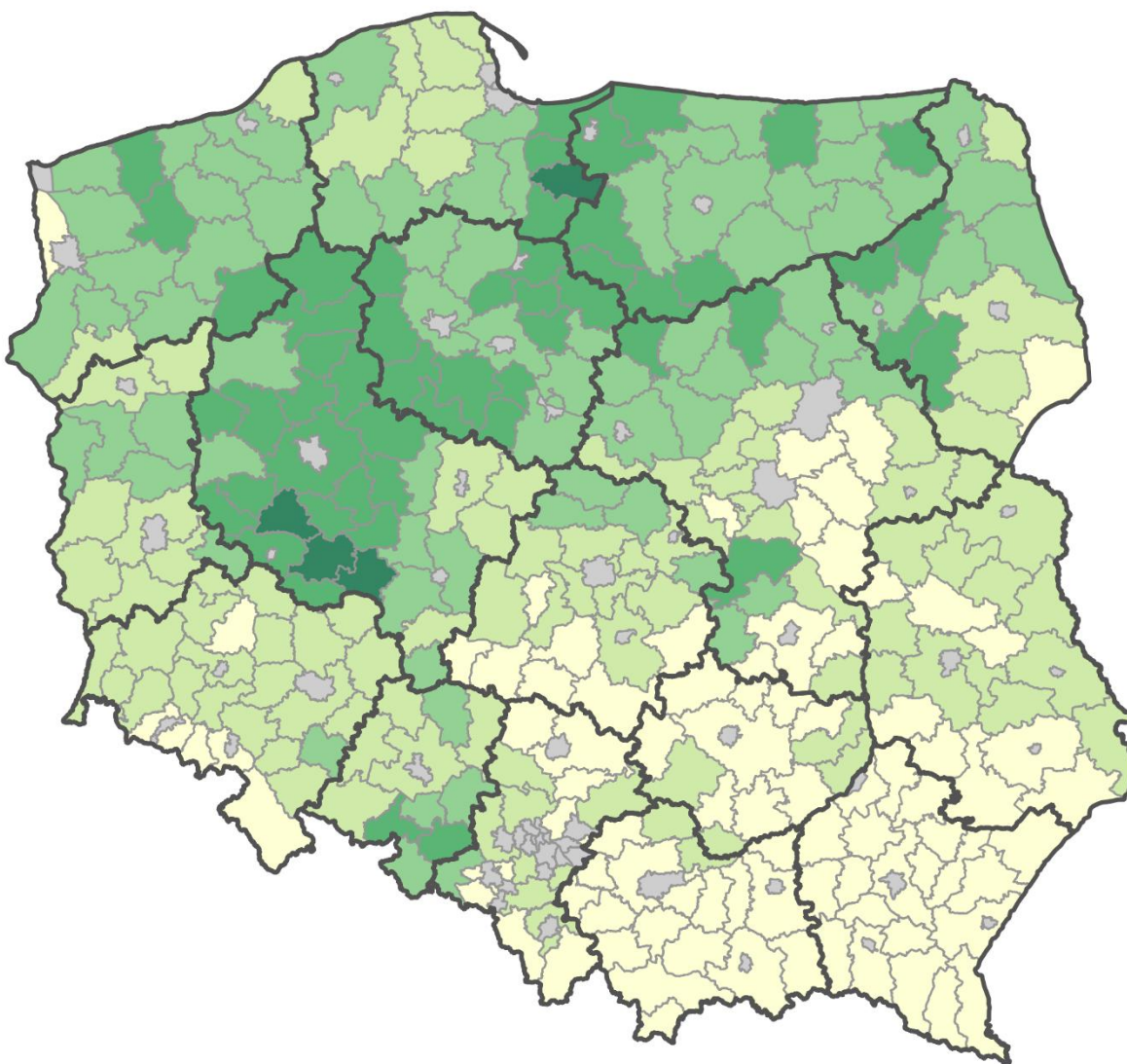
Udział gospodarstw rolnych o wielkości ekonomicznej co najmniej 100 tys. euro w liczbie gospodarstw ogółem w 2020 r. (%)

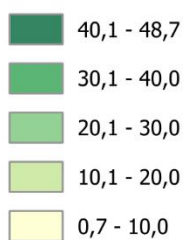

Udział gospodarstw rolnych o wielkości ekonomicznej co najmniej 25 tys. euro w liczbie gospodarstw ogółem w 2020 r. (%)

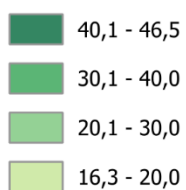

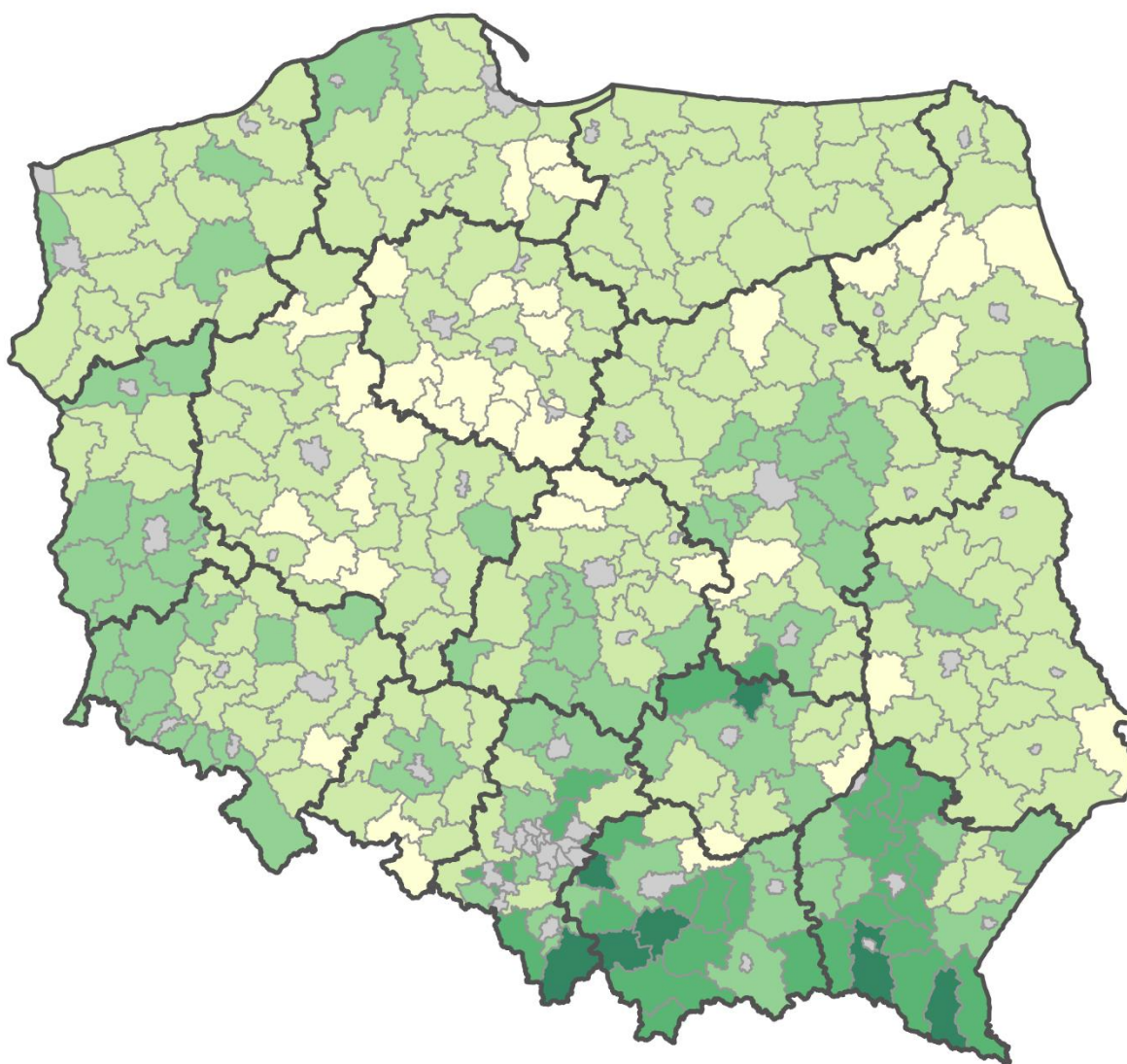
Udział gospodarstw rolnych o wielkości ekonomicznej co najmniej 25 tys. euro w liczbie gospodarstw ogółem w 2020 r. (%)

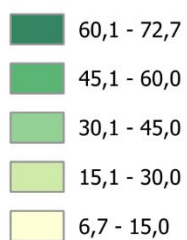

Udział gospodarstw rolnych o wielkości ekonomicznej poniżej 2 tys. euro w liczbie gospodarstw ogółem w 2020 r. (%)

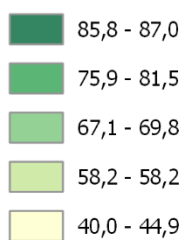

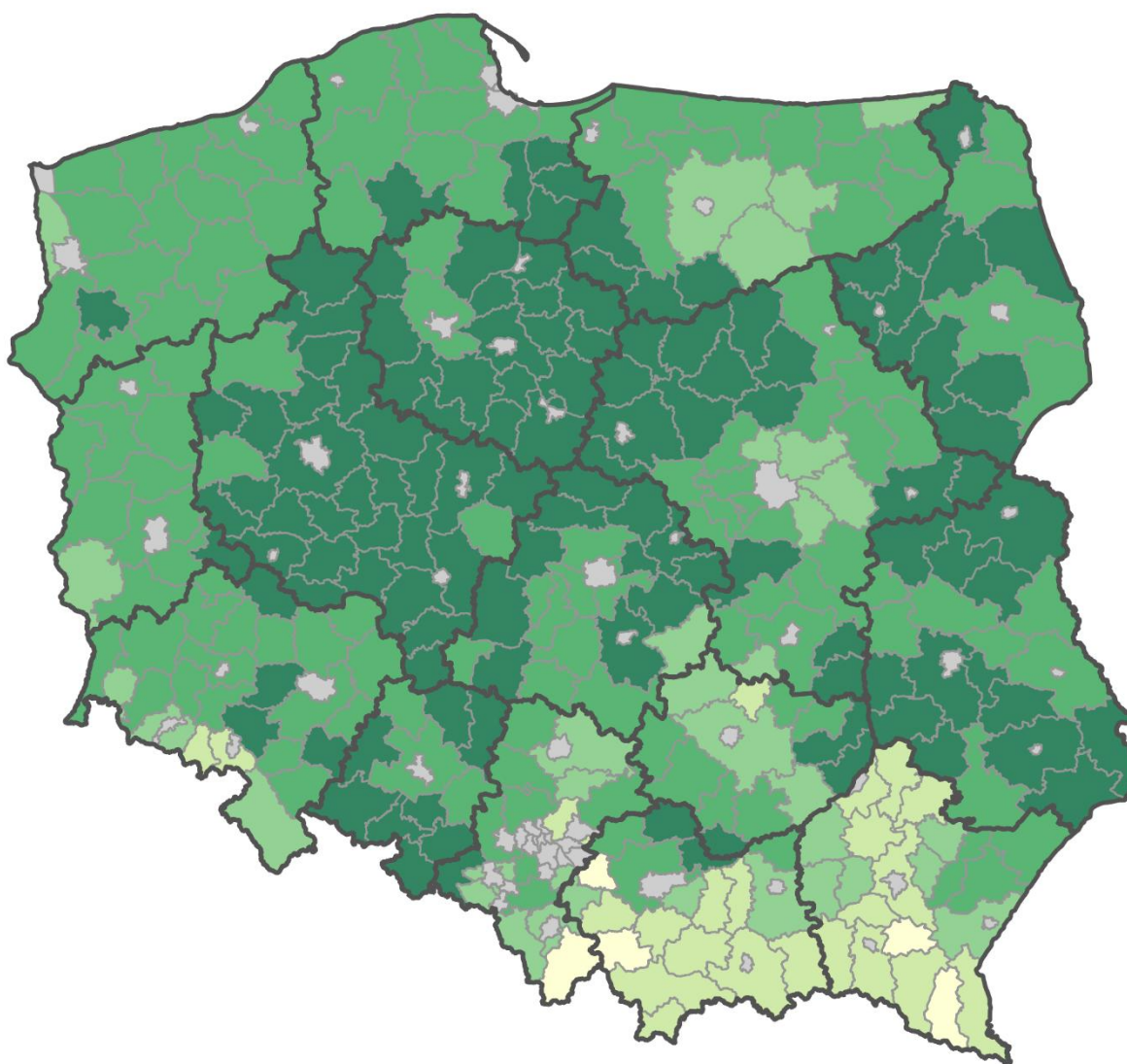
Udział gospodarstw rolnych o wielkości ekonomicznej poniżej
2 tys. euro w liczbie gospodarstw ogółem w 2020 r. (%)

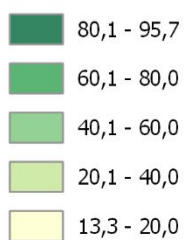

Odsetek gospodarstw rolnych prowadzących sprzedaż własnych produktów rolnych (%)

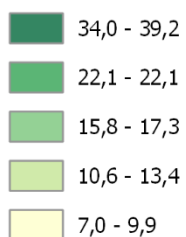
Odsetek gospodarstw rolnych prowadzących sprzedaż własnych produktów rolnych (%)

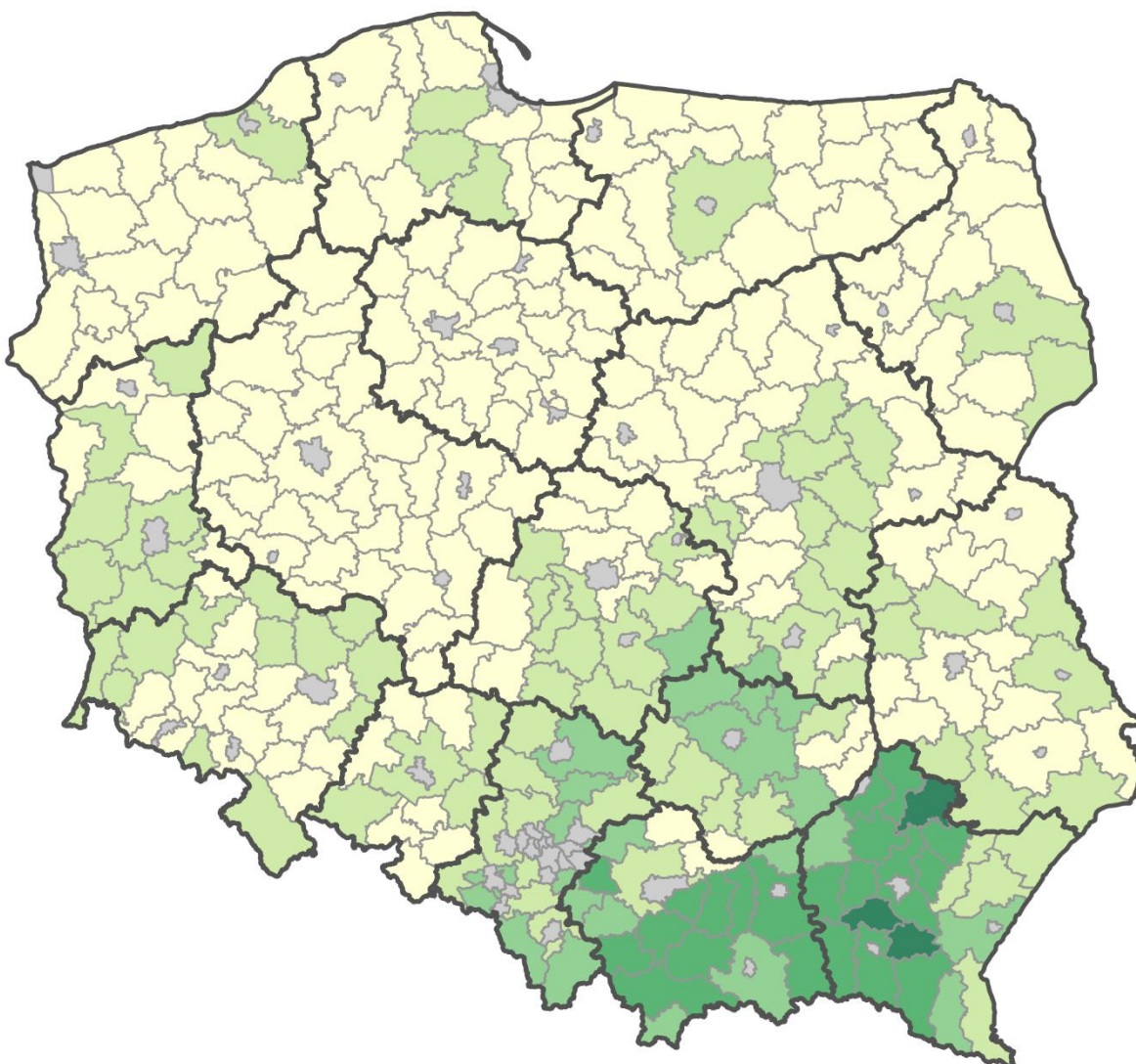
Mapa 19. Udział gospodarstw indywidualnych, w których końcowa produkcja rolnicza przeznaczona była głównie na samozaopatrzenie w 2020 r. wg województw (%)

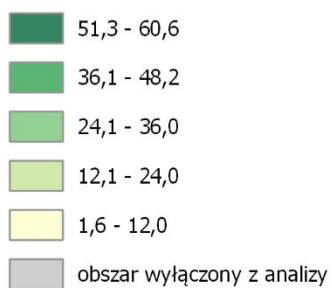
Odsetek gospodarstw indywidualnych, w których końcowa produkcja rolnicza przeznaczona była głównie (w tym wyłącznie) na samozaopatrzenie (%)

Mapa 20. Udział gospodarstw indywidualnych, w których końcowa produkcja rolnicza przeznaczona była głównie na samozaopatrzenie w 2020 r. wg powiatów (%)

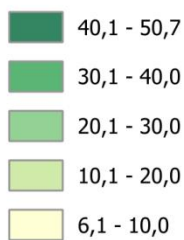

Odsetek gospodarstw indywidualnych, w których końcowa produkcja rolnicza przeznaczona była głównie (w tym wyłącznie) na samozaopatrzenie (%)

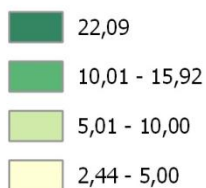

Pracujący w gospodarstwach rolnych w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych w 2020 r. (osoby/100 ha UR)

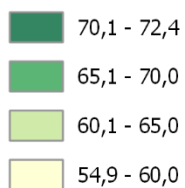
Nakłady pracy ogółem poniesione na produkcję rolniczą na 100 ha UR w 2020 r. (AWU*/100 ha)

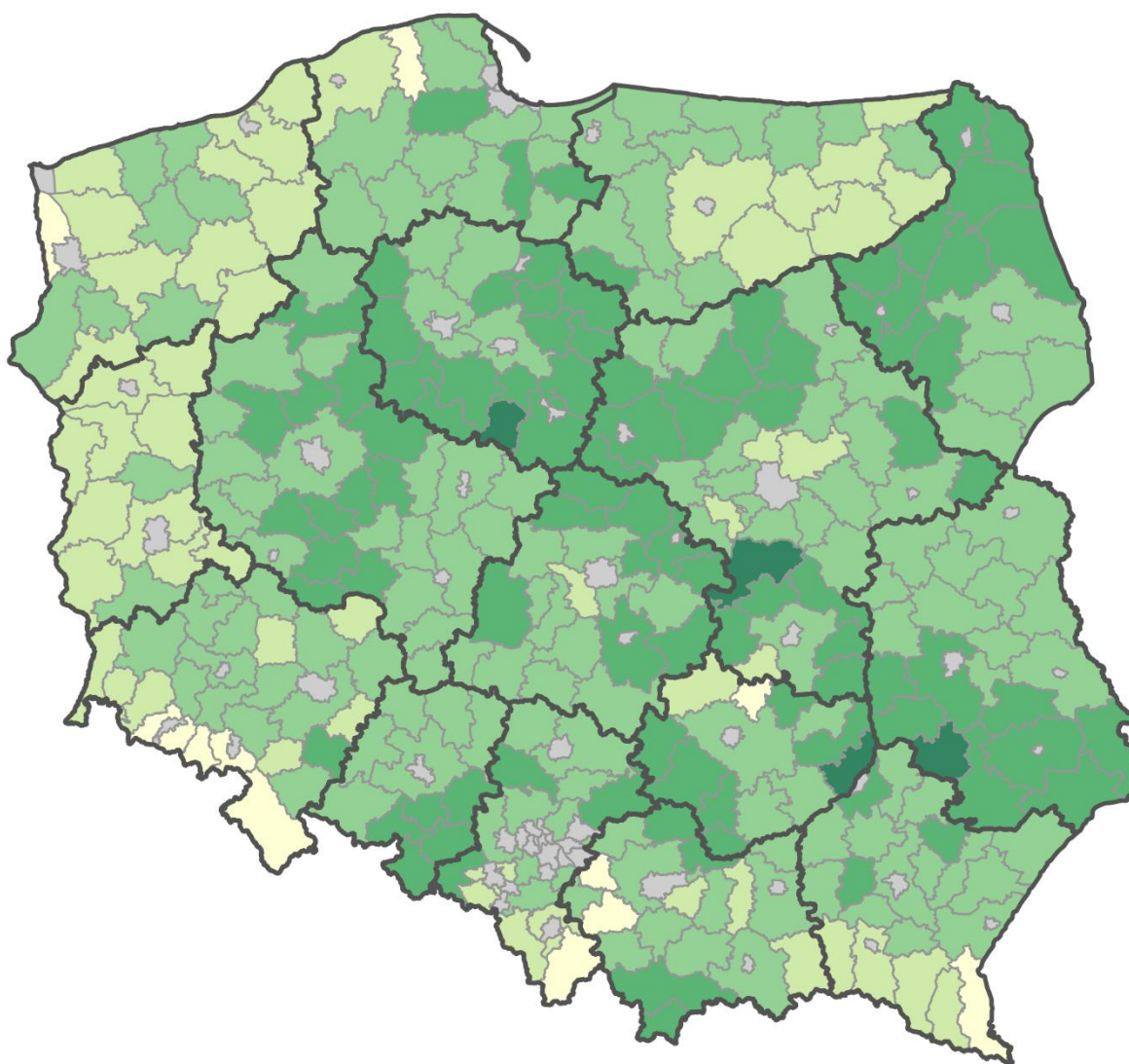

AWU (Annual Working Unit) - Roczne Jednostki Pracy tj. pracujący w trakcie 12 miesięcy w różnym wymiarze czasu w przeliczeniu na „pełnozatrudnionych w roku” (min. 2120 godzin pracy w roku)

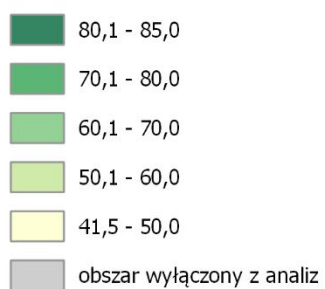

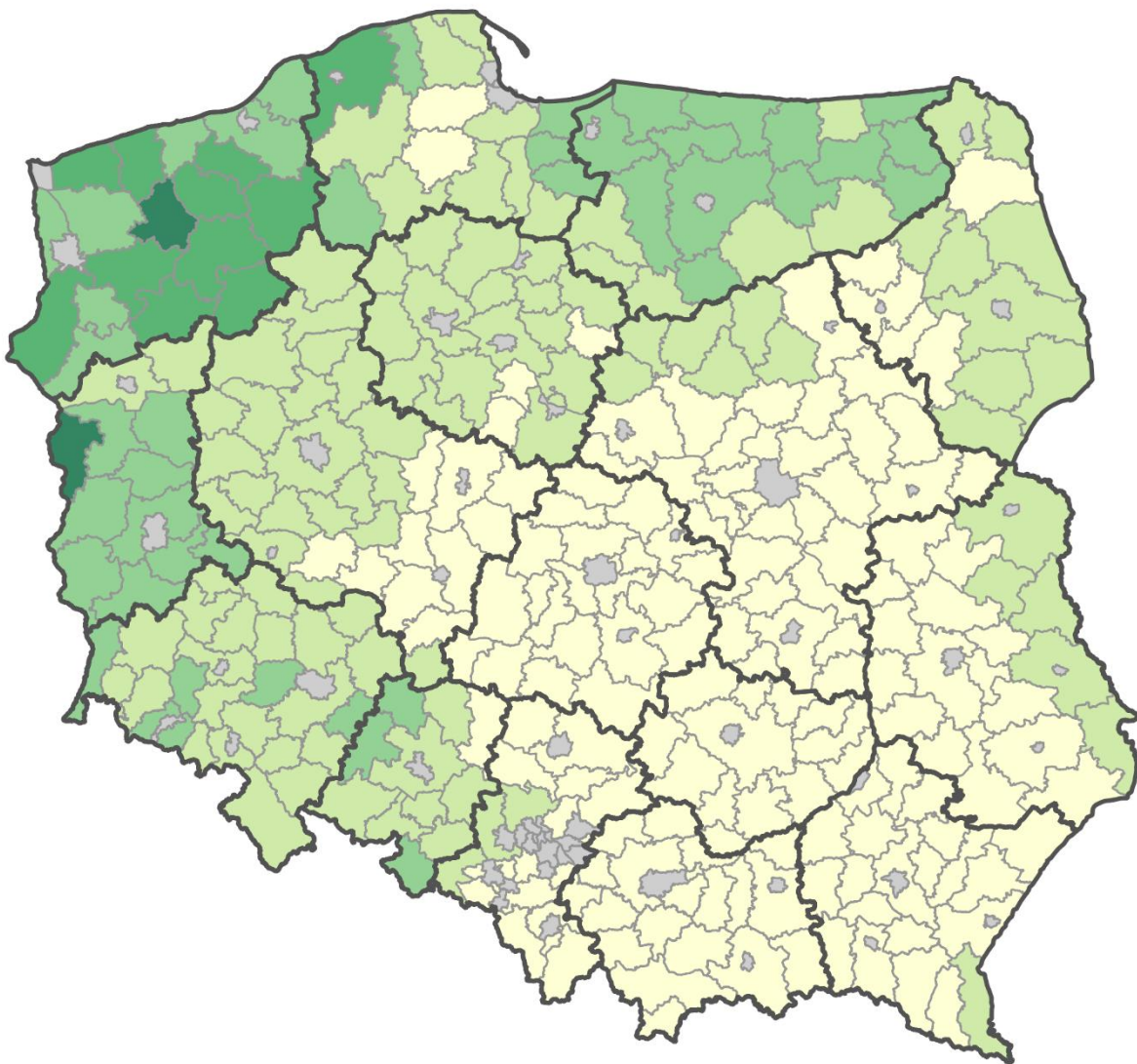
Udział gospodarstw rolnych z ciągnikami w ogólnej liczbie gospodarstw (%)

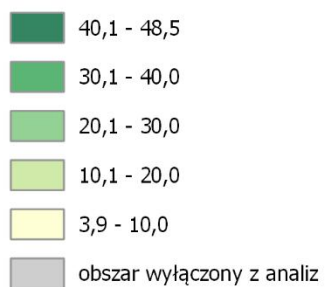

Udział gospodarstw rolnych z ciągnikami w ogólnej liczbie gospodarstw w 2020 r. (%)

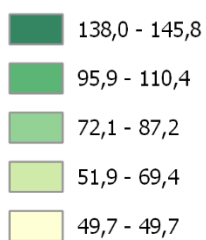

Powierzchnia UR przypadająca na 1 ciągnik w 2020 r. (ha)

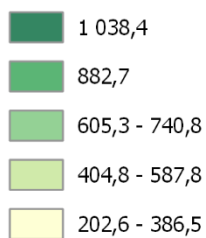

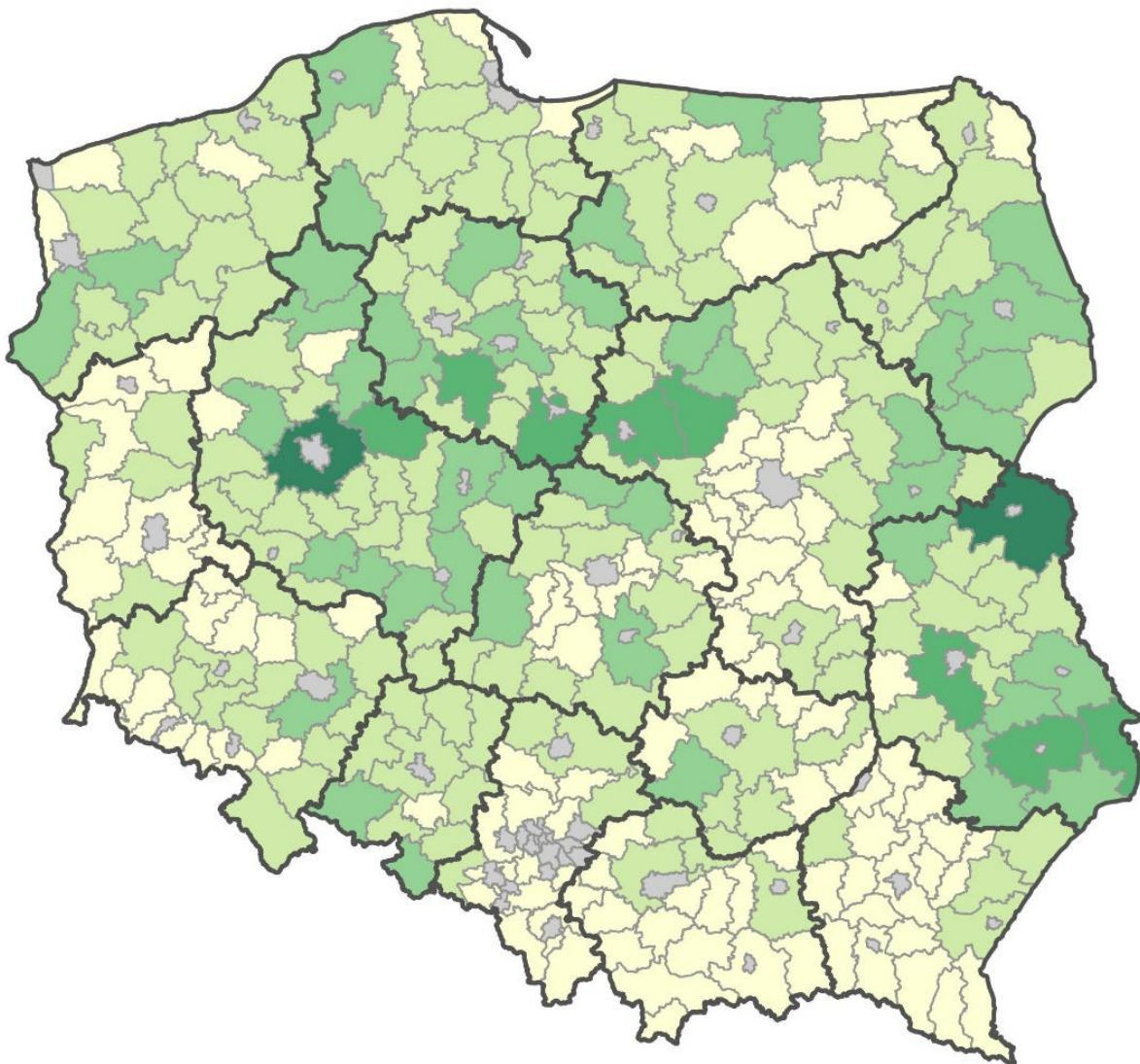
Zużycie nawozów wapniowych w przeliczeniu na czysty składnik na 1żytków rolnych (kg/ha)

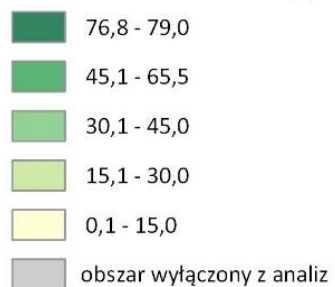

Powierzchnia zasiewów zbóż w 2020 r. (tys. ha)

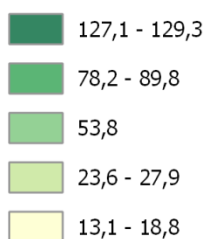

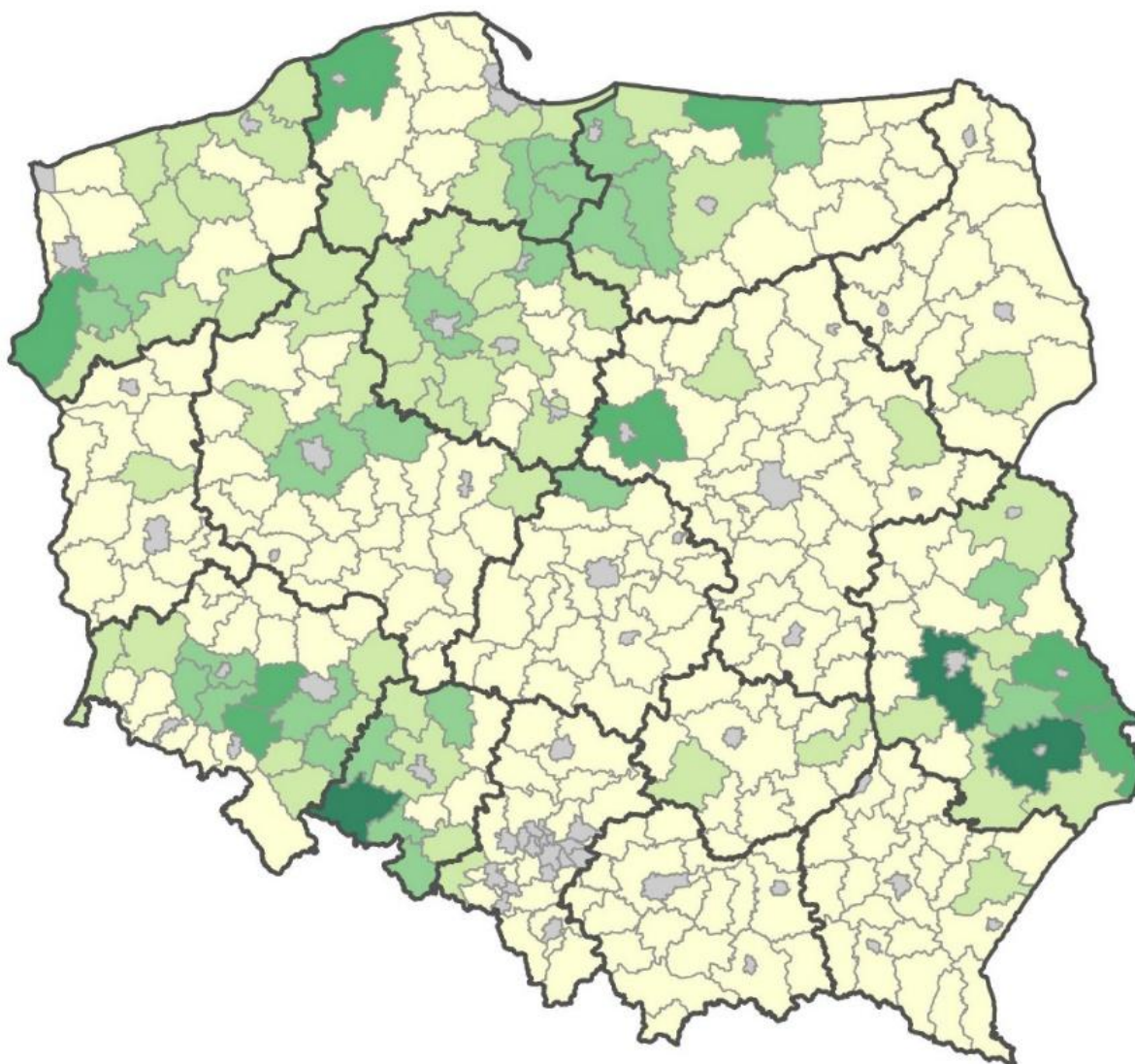
Powierzchnia zasiewów zbóż w 2020 r. (tys. ha)

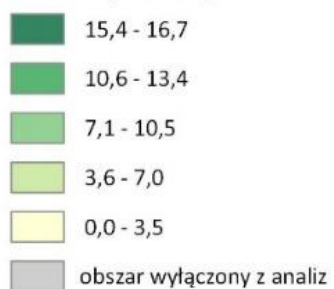

Powierzchnia zasiewów rzepaku i rzepiku w 2020 r. (tys. ha)

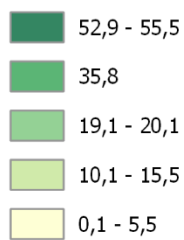

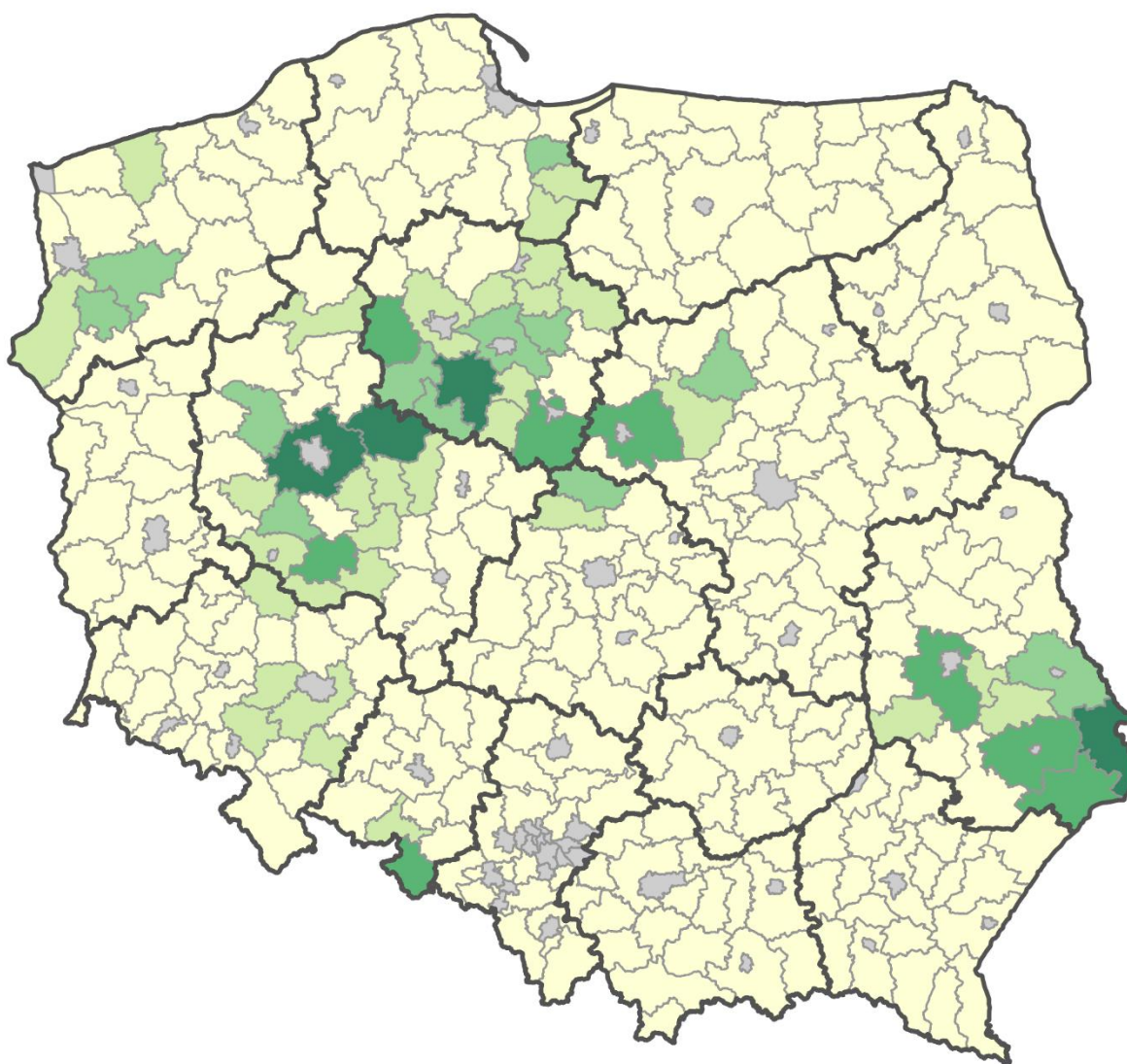
Powierzchnia zasiewów rzepaku i rzepiku w 2020 r. (tys. ha)

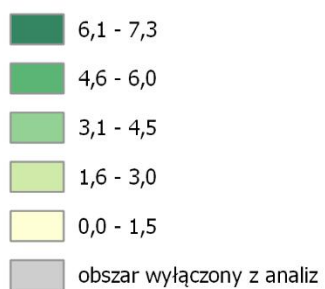

Powierzchnia uprawy buraków cukrowych w 2020 r. (tys. ha)

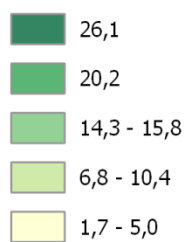

Powierzchnia uprawy buraków cukrowych w 2020 r. (tys. ha)

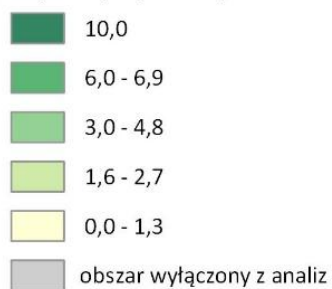

Powierzchnia uprawy warzyw gruntowych w 2020 r. (tys. ha)

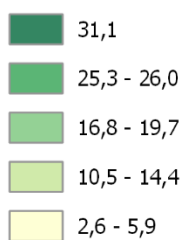

Powierzchnia uprawy warzyw gruntowych w 2020 r. (tys. ha)

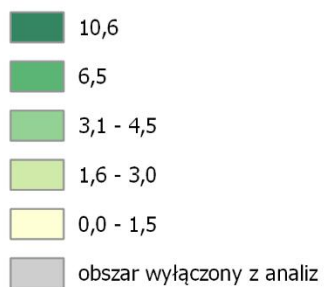

Powierzchnia uprawy ziemniaków w 2020 r. (tys. ha)

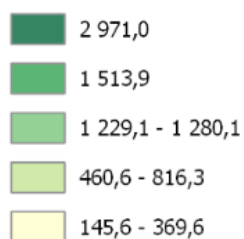

Powierzchnia uprawy ziemniaków w 2020 r. (tys. ha)

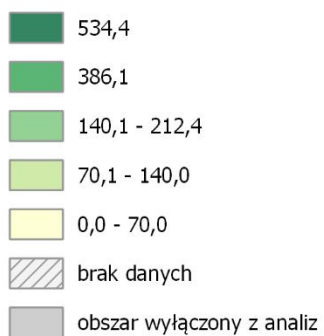

Pogłowie trzody chlewnej w 2020 r. (tys. szt.)

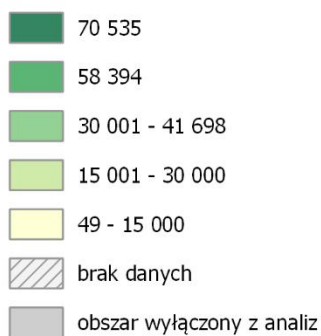

Pogłowie trzody chlewnej w 2020 r. (tys. szt.)

Pogłowie trzody chlewnej ogółem w 2020 r. (szt.)

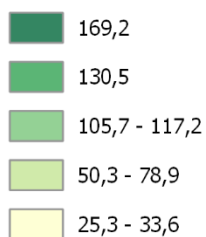
- A.K. - Aleksandrów Kujawski
- B. - Brodnica
- C. - Ciechocinek
- Chł. - Chełmno
- Chż. - Chełmża
- G. - Grudziądz
- G.-D. - Golub-Dobrzyń
- I. - Inowrocław
- L. - Lipno
- K. - Kowal
- N. - Nieszawa
- R. - Rypin
- Rd. - Radziejów
- Św. - Świekatowo
- W. - Wąbrzeźno

Kujawsko-Pomorskie Biuro Planowania
Przestrzennego i Regionalnego we Włocławku

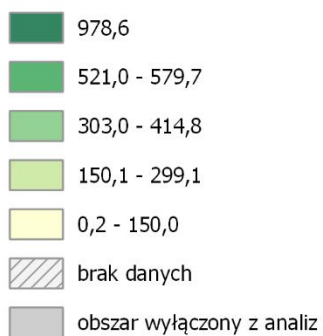

Obsada trzody chlewnej na 100 ha UR w 2020 r.
(szt./100 ha UR)

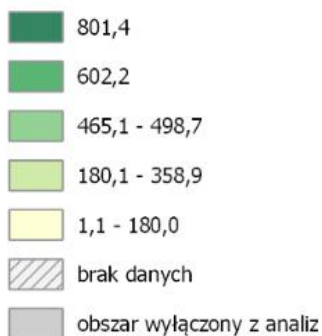

Obsada trzody chlewnej na 100 ha UR w 2020 r.
(szt./100 ha UR)

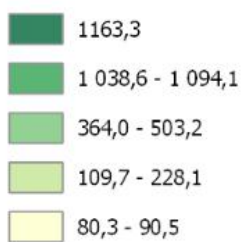
Obsada trzody chlewnej na 100 ha UR w 2020 r. (szt./100 ha UR)

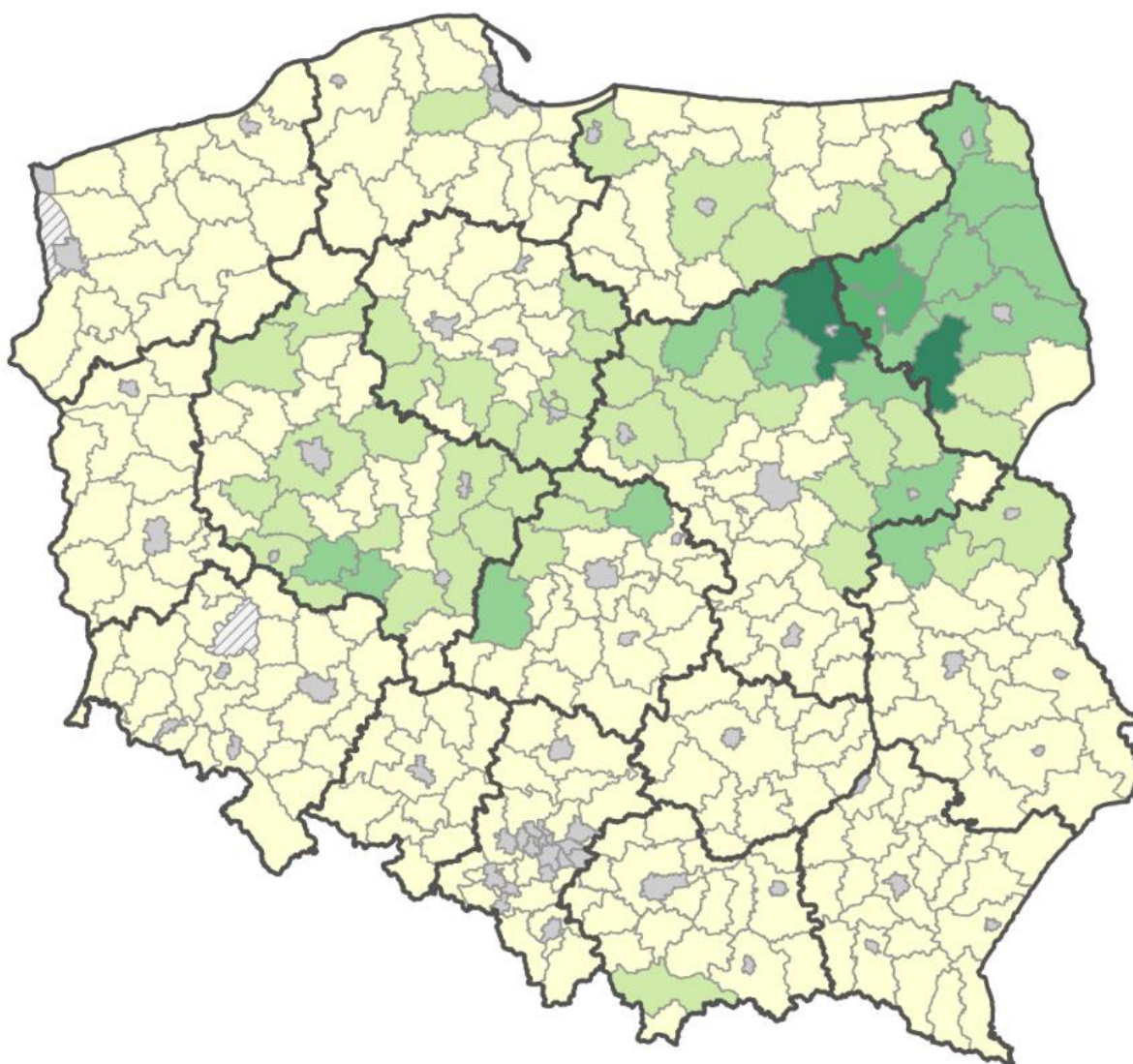

- A.K. - Aleksandrów Kujawski
- B. - Brodnica
- C. - Ciechocinek
- Chł. - Chełmno
- Chł. - Chełmża
- G. - Grudziądz
- G.-D. - Golub-Dobrzyń
- I. - Inowrocław
- L. - Lipno
- K. - Kowal
- N. - Nieszawa
- R. - Rypin
- Rd. - Radziejów
- Św. - Świekatowo
- W. - Wąbrzeźno

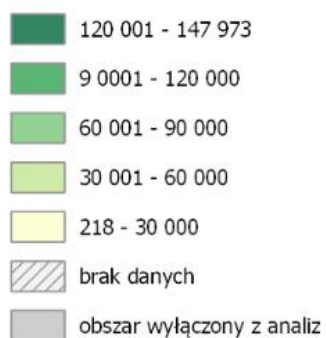

Pogłowie bydła ogółem w 2020 r. (tys. szt.)

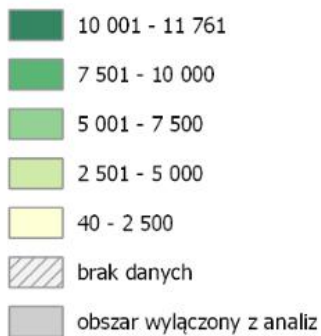

Pogłowie bydła ogółem w 2020 r. (szt.)

Pogłowie bydła ogółem w 2020 r. (szt.)

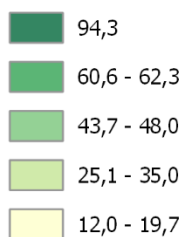
- A.K. - Aleksandrów Kujawski
- B. - Brodnica
- C. - Ciechocinek
- Chł. - Chełmno
- Chź. - Chełmża
- G. - Grudziądz
- G.-D. - Golub-Dobrzyń
- I. - Inowrocław
- L. - Lipno
- K. - Kowal
- N. - Nieszawa
- R. - Rypin
- Rd. - Radziejów
- Św. - Świekatowo
- W. - Wąbrzeźno

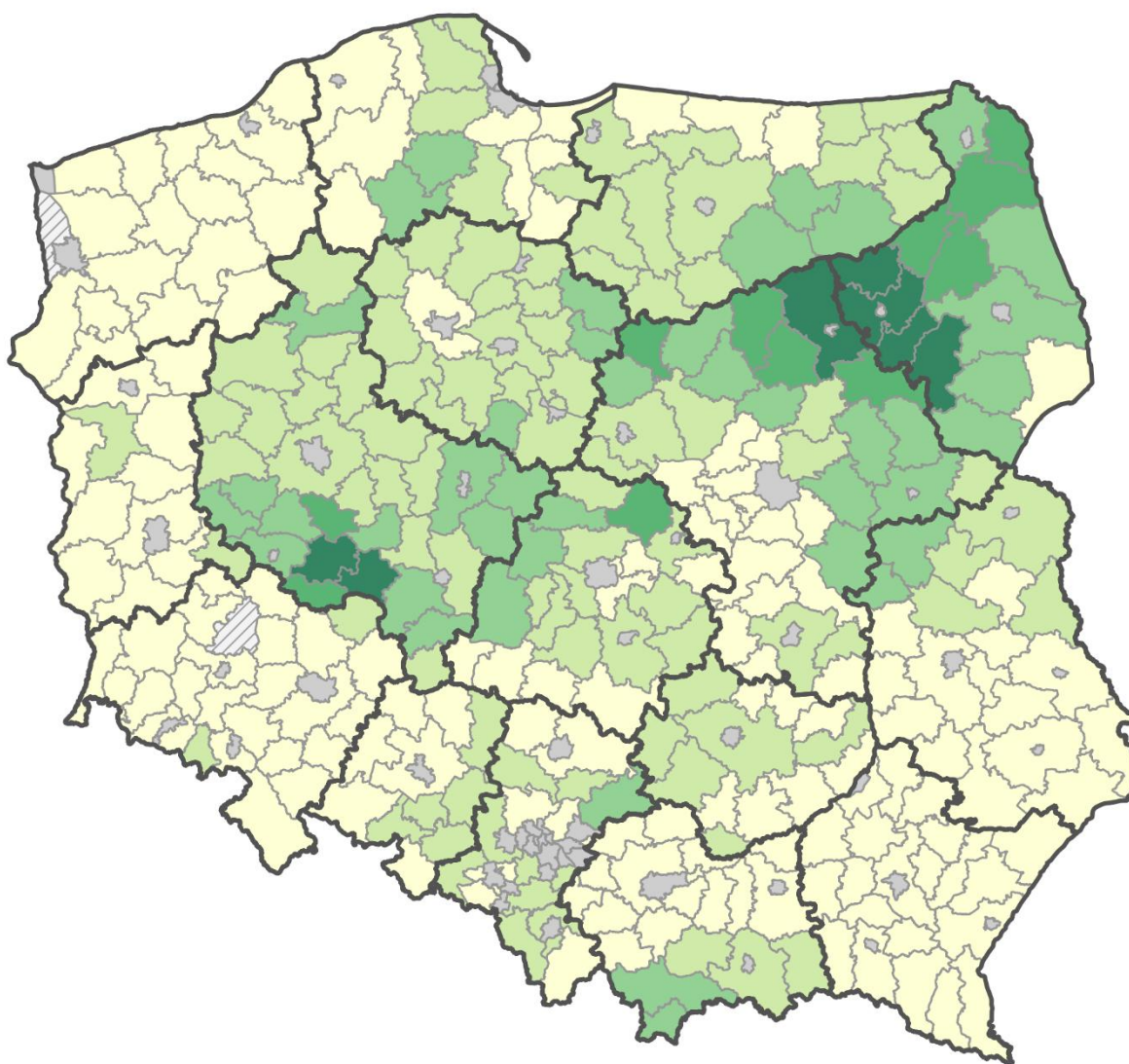

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS

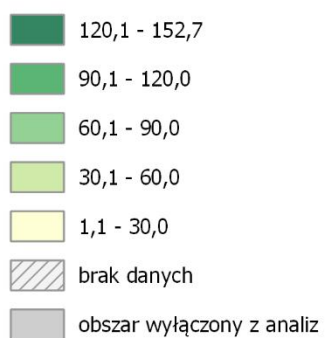

Obsada bydła ogółem na 100 ha UR w 2020 r. (szt./100 ha UR)

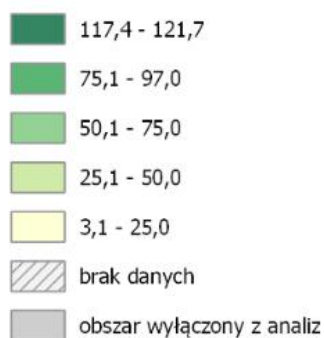

Obsada bydła ogółem na 100 ha UR w 2020 r. (szt./100 ha UR)

Obsada bydła ogółem na 100 ha UR w 2020 r. (szt./100 ha UR)

- A.K. - Aleksandrów Kujawski
- B. - Brodnica
- C. - Ciechocinek
- Chł. - Chełmno
- Chź. - Chełmża
- G. - Grudziądz
- G.-D. - Golub-Dobrzyń
- I. - Inowrocław
- L. - Lipno
- K. - Kowal
- N. - Nieszawa
- R. - Rypin
- Rd. - Radziejów
- Św. - Świekatowo
- W. - Wąbrzeźno

Źródło: Opracowanie na podstawie danych BDL GUS

Spis map

Mapa 1. Powierzchnia użytków rolnych w 2020 r. wg województw (tys. ha)	15
Mapa 2. Udział użytków rolnych w powierzchni ogółem w 2020 r. wg województw (%)	16
Mapa 3. Liczba gospodarstw rolnych w 2020 r. wg województw (tys.)	17
Mapa 4. Liczba gospodarstw rolnych 2020 wg powiatów (tys.).....	18
Mapa 5. Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych w 2020 r. wg województw (ha)	19
Mapa 6. Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych w 2020 r. wg powiatów (ha).....	20
Mapa 7. Udział gospodarstw dużych (15 ha i więcej) w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych 2020 r. wg województw (%).....	21
Mapa 8. Udział gospodarstw dużych (15 ha i więcej) w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych 2020 r. wg powiatów (%)	22
Mapa 9. Udział gospodarstw małych (poniżej 5 ha) w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych 2020 r. wg województw (%).....	23
Mapa 10. Udział gospodarstw małych (poniżej 5 ha) w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych 2020 r. wg powiatów (%)	24
Mapa 11. Udział gospodarstw o wielkości ekonomicznej co najmniej 100 tys. euro wg województw (%)	25
Mapa 12. Udział gospodarstw o wielkości ekonomicznej co najmniej 100 tys. euro wg powiatów (%)	26
Mapa 13. Udział gospodarstw o wielkości ekonomicznej co najmniej 25 tys. euro wg województw (%)	27
Mapa 14. Udział gospodarstw o wielkości ekonomicznej co najmniej 25 tys. euro wg powiatów (%)	28
Mapa 15. Udział gospodarstw o wielkości ekonomicznej co najmniej 25 tys. euro wg województw (%)	29
Mapa 16. Udział gospodarstw o wielkości ekonomicznej poniżej 2 tys. euro wg powiatów (%)	30
Mapa 17. Udział gospodarstw rolnych prowadzących sprzedaż własnych produktów rolnych w 2020 r. wg województw (%).....	31
Mapa 18. Udział gospodarstw rolnych prowadzących sprzedaż własnych produktów rolnych w 2020 r. wg powiatów (%)	32
Mapa 19. Udział gospodarstw indywidualnych, w których końcowa produkcja rolnicza przeznaczona była głównie na samozaopatrzenie w 2020 r. wg województw (%).....	33
Mapa 20. Udział gospodarstw indywidualnych, w których końcowa produkcja rolnicza przeznaczona była głównie na samozaopatrzenie w 2020 r. wg powiatów (%)	34
Mapa 21. Pracujący w gospodarstwach rolnych w przeliczeniu na 100 ha UR w 2020 r. wg województw (osoby/100 ha UR)	35
Mapa 22. Nakłady pracy poniesione na produkcje rolniczą w przeliczeniu na 100 ha UR w 2020 r. wg województw (AWU/100 ha UR).....	36
Mapa 23. Udział gospodarstw z ciągnikami w ogólnej liczbie gospodarstw w 2020 r. wg województw (%)....	37
Mapa 24. Udział gospodarstw z ciągnikami w ogólnej liczbie gospodarstw w 2020 r. wg powiatów (%)	38
Mapa 25. Powierzchnia UR przypadająca na 1 ciągnik w 2020 r. wg województw (ha).....	39
Mapa 26. Powierzchnia UR przypadająca na 1 ciągnik w 2020 r. wg powiatów (ha)	40
Mapa 27. Zużycie nawozów mineralnych ogółem łącznie z wieloskładnikowymi na 1 ha UR w 2020 r. wg województw (kg/ha).....	41
Mapa 28. Zużycie nawozów wapniowych na 1 ha UR w 2020 r. wg województw (kg/ha).....	42
Mapa 29. Zużycie nawozów naturalnych na 1 ha UR w 2020 r. wg województw (t/ha)	43
Mapa 30. Powierzchnia zasiewów zbóż w 2020 r. wg województw (tys. ha).....	44
Mapa 31. Powierzchnia zasiewów zbóż w 2020 r. wg powiatów (tys. ha)	45
Mapa 32. Powierzchnia zasiewów rzepaku i rzepiku w 2020 r. wg województw (tys. ha)	46
Mapa 33. Powierzchnia zasiewów rzepaku i rzepiku w 2020 r. wg powiatów (tys. ha)	47
Mapa 34. Powierzchnia zasiewów buraków cukrowych w 2020 r. wg województw (tys. ha).....	48
Mapa 35. Powierzchnia zasiewów buraków cukrowych w 2020 r. wg powiatów (tys. ha)	49

Mapa 36. Powierzchnia uprawy warzyw gruntowych w 2020 r. wg województw (tys. ha)	50
Mapa 37. Powierzchnia uprawy warzyw gruntowych w 2020 r. wg powiatów (tys. ha)	51
Mapa 38. Powierzchnia uprawy ziemniaków w 2020 r. wg województw (tys. ha).....	52
Mapa 39. Powierzchnia uprawy ziemniaków w 2020 r. wg powiatów (tys. ha)	53
Mapa 40. Pogłowie trzody chlewnej w 2020 r. wg województw (tys. szt.)	54
Mapa 41. Pogłowie trzody chlewnej w 2020 r. wg powiatów (tys. szt.).....	55
Mapa 42. Pogłowie trzody chlewnej w 2020 r. wg gmin (ha)	56
Mapa 43. Obsada trzody chlewnej w 2020 r. wg województw (szt./100 ha UR)	57
Mapa 44. Obsada trzody chlewnej w 2020 r. wg powiatów (szt./100 ha UR).....	58
Mapa 45. Obsada trzody chlewnej w 2020 r. wg gmin (szt./100 ha UR).....	59
Mapa 46. Pogłowie bydła w 2020 r. wg województw (tys. szt.).....	60
Mapa 47. Pogłowie bydła w 2020 r. wg powiatów (tys. szt.)	61
Mapa 48. Pogłowie bydła w 2020 r. wg gmin (tys. szt.)	62
Mapa 49. Obsada bydła w 2020 r. wg województw (szt. /100 ha UR)	63
Mapa 50. Obsada bydła w 2020 r. wg powiatów (szt. /100 ha UR).....	64
Mapa 51. Obsada bydła w 2020 r. wg gmin (szt. /100 ha UR)	65